

Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Gminy Santok do 2015 r.

Załącznik do Uchwały Rady Gminy Santok
Nr XXVII/139/08 z dnia 25.09.2008r.

Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego Gminy Santok na lata 2008-2015

Spis treści

Wprowadzenie - 4

Część I

Ogólna charakterystyka Gminy Santok - 10

1. Położenie i podział administracyjny- 10
2. Stan i struktura ludności - 12
3. Środowisko przyrodnicze – warunki i zasoby naturalne - 14
4. Tradycje historyczne - środowisko kulturowe - 21
5. Gospodarka lokalna i turystyka - 26
6. Poziom i struktura bezrobocia - 30
7. Infrastruktura społeczna - 31
8. Infrastruktura techniczna - 35

Część II

Uwarunkowania i problemy dalszego rozwoju Gminy Santok - 40

1. Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju - 41
2. Wewnętrzne uwarunkowania rozwoju - ocena stanu istniejącego - 45
3. Problemy wymagające podjęcia działań naprawczych - 50
4. Zrównoważony rozwój - 51

Część III

Cele rozwoju Gminy Santok - 53

1. Zasady formułowania celów rozwoju - 53
2. Przesłanki formułowania celów rozwoju - 55
3. Generalny cel kierunkowy (misja rozwoju) i cele strategiczne - 57

Część IV

Programy działań operacyjnych Gminy Santok - 57

1. Zasady formułowania - 57
2. Cele operacyjne i planowane zadania realizacyjne - 59

Część V

Spójność celów rozwoju Gminy z dokumentami strategicznymi szczebla krajowego i województwa lubuskiego na lata 2007-2013 - 67

Część VI

Monitoring, kontrola i ocena efektów ustaleń strategicznych - 70

WPROWADZENIE

Władze stanowiące i wykonawcze Gminy działają na rzecz dobra publicznego, jakim jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb jej mieszkańców, czyli tworzenie jak najlepszego środowiska życia mieszkańców w sferze: społecznej, gospodarczej, ekologicznej, zagospodarowania przestrzennego i dziedzictwa kulturowego wykorzystują w tym celu publiczne środki finansowe znajdujące się w ich dyspozycji (budżet gminy). Działania w tym względzie nie mogą być oparte na metodach prób i błędów, obliczone na szczęśliwy przypadek, bądź też odbywać się na podstawie nie ukierunkowanych na przyszłość decyzji bieżących. Taki sposób postępowania nie gwarantuje osiągnięcia sukcesów w skutecznym zaspokajaniu zbiorowych potrzeb mieszkańców, a także nie sprzyja racjonalnemu gospodarowaniu środkami finansowymi z budżetu gminy. Problemy te muszą być rozwiązywane w sposób systematyczny i długookresowy, z pełną świadomością konsekwencji podejmowanych dzisiaj decyzji dla losów gminy i jej mieszkańców w przyszłości.

Merytoryczną podstawą do tego typu działań powinna być kompleksowa i długookresowa polityka rozwoju gminy, składająca się z trzech wzajemnie powiązanych ze sobą etapów:

Etap 1: planowania i wyboru celów rozwoju oraz zadań realizacyjnych - faza planowania i podejmowania decyzji,

Etap 2: wdrażania w życie przyjętych ustaleń - faza realizacji podjętych ustaleń,

Etap 3: monitorowania, kontroli i oceny wykonania przyjętych ustaleń - faza nadzoru przebiegu realizacji przyjętych ustaleń, a także podstawa do ewentualnych ich korekt i uzupełnień. Innymi słowy, kompleksowa i długookresowa polityka rozwoju gminy jest ciągłym procesem nastawionym na formułowanie i wdrażanie skutecznej strategii rozwoju oraz wynikających z jej ustaleń programów i planów działania (np. wieloletniego planu inwestycyjnego i finansowego, programów i planów sektorowo-gałęziowych). Umożliwia ona bardziej efektywnie gospodarować ograniczonymi zasobami (ludzkimi, rzeczowymi, ekologicznymi i finansowymi), przewidywać problemy, które mogą się pojawić w niedalekiej przyszłości, by odpowiednio wcześniej zacząć im przeciwdziałać. Tak rozumiana polityka rozwoju gminy musi być oparta o trzy zasady:

ZASADA 1 - racjonalnego gospodarowania polegająca na „maksymalizacji efektów z wydatkowanych nakładów lub minimalizacji nakładów na uzyskanie założonych efektów”. Jest to także zgodne z zapisem art. 35 Ustawy o finansach publicznych, który stanowi, że „wydatki publiczne powinny być dokonywane w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasady uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów, umożliwiającą terminową realizację zadań publicznych oraz w wysokości i terminach wynikających z wcześniej zaciągniętych zobowiązań”.

ZASADA 2 - zrównoważonego rozwoju, czyli „uznawanie nadrzędności wymogów ekologicznych w stosunku do procesów rozwoju społeczno-gospodarczego i zagospodarowania przestrzeni gminy”. Innymi słowy, dalszy rozwój gminy nie może dokonywać się „kosztem” środowiska przyrodniczego, a więc musi respektować oszczędną produkcję i konsumpcję oraz gospodarkę terenami, a także uwzględniać przyszłościowe konsekwencje ekologiczne podejmowanych dzisiaj decyzji. Zachowanie istniejących zasobów ekologicznych oraz dobry stan czystości środowiska przyrodniczego jest jednym z podstawowych warunków podnoszenia jakości życia mieszkańców gminy. Takie postępowanie jest zgodne z zapisami Konstytucji RP i innych ustaw oraz wymogami Unii Europejskiej.

ZASADA 3 - partycypacji społecznej, czyli „uspołecznienie procesu zarządzania rozwojem gminy”. Chodzi tu o włączanie, w prace planistyczne i realizacyjne dotyczące dalszego rozwoju gminy, jak najszerszego grona mieszkańców i reprezentantów społeczności lokalnej (organizacje pozarządowe) oraz lokalnych przedsiębiorców. Taki sposób postępowania pozwala na wypracowanie kierunków działań zgodnych z oczekiwaniami mieszkańców. Tym samym opracowane wspólnie dokumenty strategiczne (w tym strategia rozwoju gminy) nie funkcjonują jako „dokumenty władzy gminnej”, ale są dokumentami całej społeczności lokalnej i stanowią wspólną podstawę koordynacji działań realizacyjnych różnych podmiotów tak, by uzupełniały się i miały efekt synergiczny. Takie podejście pozwala więc na to, aby nawiązywał się partnerski dialog w układzie: władze gminy - społeczność lokalna. Doceniając wagę kompleksowej i długookresowej polityki rozwoju jako podstawy do racjonalnego i efektywnego zarządzania gminą w celu tworzenia możliwie jak najlepszego środowiska życia dla mieszkańców, Władze Gminy Santok od kilku lat stosują ten system w praktyce. Wyrazem takiego podejścia jest przyjęty uchwałą Rady Gminy Santok Nr VII/134/2000 z dnia 29.06.2000 r. dokument pt. „Strategia rozwoju Gminy Santok do 2015”. Dokument ten wymagał jednak aktualizacji. Do

Strategia społeczno – gospodarcza gminy Santok na lata 2008-2015

podstawowych merytorycznych przesłanek stojących u podstaw tej aktualizacji zaliczyć należy:

- Członkostwo Polski w Unii Europejskiej i wynikające z tego możliwości pozyskiwania środków finansowych z funduszy pomocowych tej organizacji na współfinansowanie projektów rozwojowych, w tym inwestycyjnych,
- Zapewnienie kompatybilności strategicznych kierunków i celów rozwoju Gminy Santok z ustaleniami dokumentów strategicznych opracowanych na szczeblu Polski i województwa lubuskiego do 2020 r. - jest to wstępny warunek ubiegania się o współfinansowanie środkami unijnymi realizacji projektów gminnych,
- Sukcesywne wdrażanie w życie zasad: racjonalnego gospodarowania, zrównoważonego rozwoju i partycypacji społecznej,
- Konieczność weryfikacji i aktualizacji istniejących oraz wprowadzenia nowych zadań realizacyjnych.

Biorąc powyższe pod uwagę Władze Gminy Santok przystąpiły do aktualizacji dotychczasowej strategii rozwoju, czego efektem jest niniejszy dokument pt. Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy Santok do 2015 roku. Dokument ten prezentuje w swej treści długookresowy program działania, określający strategiczne cele rozwoju oraz wskazujący sposoby ich wykonania w postaci celów operacyjnych i kierunków działań (projektów realizacyjnych). Umożliwia on uporządkowanie i odpowiednie rozłożenie w czasie planowanych działań. Pozwala to na uniknięcie realizacji projektów ad hoc, nie powiązanych ze sobą logicznie i nie wpisujących się w ciąg przyczynowo-skutkowy. Dokument ten pokazuje, że planowane do realizacji zadania (projekty) są konsekwencją strategicznego myślenia o rozwoju Gminy Santok. Jest to bardzo ważna przesłanka i uzasadnienie przy ubieganiu się o zewnętrzne środki finansowe, w tym środki pomocowe Unii Europejskiej. Dokument ma charakter otwarty, co pozwala na elastyczne dostosowywanie i korygowanie celów rozwoju w odpowiedzi na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne. Jednak podstawą modyfikacji jego zapisów powinny być wyłącznie względy merytoryczne. Dlatego strategia nie jest dokumentem dla dokumentu, ale stanowi podstawowy instrument prowadzonej kompleksowej i długookresowej polityki rozwoju Gminy Santok

Ogólnie biorąc, zapisy dokumentu pt. Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy Santok do 2015 roku. odpowiadają na podstawowe pytanie: *co powinniśmy zrobić, aby jak najlepiej zaspokajać zbiorowe potrzeby mieszkańców Gminy Santok?*, mając oczywiście na uwadze uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne jej bieżącego funkcjonowania i dalszego rozwoju takie, jak:

- obowiązujące w kraju przepisy ustrojowo-prawne i finansowe (ustawy i rozporządzenia),
- kierunki, priorytety i cele rozwoju Unii Europejskiej, Polski i województwa lubuskiego,
- rozmiary środków finansowych przeznaczanych z budżetu państwa na finansowanie działań w sferze: społecznej (przeciwdziałanie bezrobociu, edukacja, pomoc społeczna, ochrona zdrowia, kultura, sport, turystyka, bezpieczeństwo publiczne), gospodarczej (pomoc dla małych i średnich przedsiębiorstw), infrastruktury technicznej (drogi, komunikacja publiczna, gospodarka wodno - ściekowa) oraz ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego,
- aktualny poziom rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy, będący źródłem jej silnych i słabych stron,
- zasobność budżetu Gminy i możliwości pozyskiwania dodatkowych zewnętrznych środków finansowych ze źródeł krajowych i zagranicznych, w tym z Unii Europejskiej.

Głównym motywem opracowania dokumentu pt. Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy Santok do 2015 roku. była potrzeba stworzenia merytorycznych podstaw do prowadzenia długookresowej i kompleksowej polityki rozwoju Gminy zmierzającej do:

- stałej poprawy standardu życia i pracy mieszkańców,
- aktywizacji mieszkańców do działań prospołecznych i ich integracji wokół działań prorozwojowych, zgodnie z zasadą partycypacji społecznej,
- ochrony cennych walorów i zasobów środowiska przyrodniczego oraz doprowadzenie jego stanu czystości do standardów Unii Europejskiej,
- promowania ekologicznych kierunków i form w wybranych - a istotnych dla zrównoważonego rozwoju Gminy - sferach i obszarach aktywności mieszkańców (produkcja, usługi, mieszkalnictwo, rekreacja i wypoczynek, zagospodarowanie przestrzenne),
- ochrony walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego,

- tworzenia jak najlepszych warunków dla dalszego rozwoju gospodarczego jako podstawy do zmniejszania się rozmiarów bezrobocia oraz wzrostu dochodów ludności i budżetu Gminy,
- prowadzenia aktywnej działalności promocyjnej Gminy a przede wszystkim jej walorów i zasobów (silnych stron), czyli wskazującej na jej atrakcyjność lokalizacyjną dla nowych mieszkańców i inwestorów,
- efektywnego wykorzystywania środków finansowych z budżetu Gminy, zgodnie z zasadą racjonalnego gospodarowania,
- ubiegania się o pomocowe środki finansowe z Unii Europejskiej oraz pozyskiwanie ich z innych źródeł zewnętrznych na realizację zadań gminnych,
- nawiązywania i rozwoju współpracy Władz Gminy Santok z przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi funkcjonującymi na jej terenie oraz osobami chcącymi współpracować na zasadach wolontariatu przy rozwiązywaniu konkretnych problemów,
- nawiązywania nowej i rozwoju istniejącej partnerskiej współpracy z gminami sąsiednimi oraz władzami powiatu gorzowskiego w celu rozwiązywaniu wspólnych problemów, a także z gminami zagranicznymi.

Należy wyraźnie podkreślić, że niniejszy dokument pt. Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy Santok do 2015 roku. nie jest „gotową receptą na sukces”, czy też „spisem szczegółowego postępowania”. Jest natomiast dokumentem, wskazującym najważniejsze do rozwiązania problemy społeczne, gospodarcze, infrastrukturalne, ekologiczne i przestrzenne, na których powinna być skoncentrowana uwaga Władz Gminy Santok w perspektywie 2015 roku. Skuteczna realizacja zapisów tego dokumentu zależeć będzie od systematyczności i determinacji w działaniach realizacyjnych zarówno obecnych, jak i przyszłych Władz Gminy Santok, a także sprzyjających uwarunkowań, tkwiących w jego otoczeniu (sytuacja w skali Unii Europejskiej, Polski i województwa lubuskiego). Proces opracowywania niniejszego dokumentu podzielono (zgodnie z metodyką planowania strategicznego) na następujące merytoryczne etapy:

ETAP I - Przeprowadzenie analizy uwarunkowań rozwoju Gminy Santok (uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne oraz wskazanie głównych problemów dalszego jej rozwoju,

ETAP II - Określenie generalnego celu kierunkowego (misji rozwoju) i celów strategicznych Gminy Santok

Strategia społeczno – gospodarcza gminy Santok na lata 2008-2015

ETAP III - Sformułowanie strategicznych programów realizacyjnych, zawierających zestaw planowanych kierunków działań (projektów realizacyjnych), służących

realizacji ustalonych celów rozwoju Gminy Santok oraz wskazania priorytetów realizacyjnych,

ETAP IV - Wskazanie głównych uwarunkowań oraz zasad monitorowania i kontroli oraz oceny efektów realizacji ustaleń strategicznych.

Niniejszy dokument pt. Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy Santok do 2015 roku uwzględnia ustalenia dokumentów strategicznych opracowanych na szczeblu:

Krajowym:

Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015,

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie (Narodowa Strategia Spójności) - dokument określa cele, priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych, tj. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty Europejskiej na lata 2007-2013 Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (dokument stanowi podstawę dla realizacji ustaleń zawartych w Krajowym Planie Strategicznym Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013) - jest to merytoryczna podstawa do ubiegania się o unijne środki pomocowe w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Województwa lubuskiego:

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego do 2020 roku (aktualizacja),

Lubuski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 wraz z jego uszczegółowieniem

Stąd też, strategiczne i operacyjne cele rozwoju oraz kierunki działań zawarte w niniejszym dokumencie są zgodne z celami i priorytetami zawartymi w wyżej wymienionych dokumentach. Umożliwia to, z punktu widzenia formalnego, ubieganie się Gminy Santok o dofinansowanie przewidzianych do realizacji przedsięwzięć rozwojowych (projektów), w tym inwestycji gminnych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w latach 2007-2013.

Część I

Ogólna charakterystyka Gminy Santok

1. Położenie i podział administracyjny

Gmina Santok położona jest w północnej części województwa lubuskiego, na wschód od Gorzowa Wlkp., wzdłuż dwóch rzek tj. Warty i Noteci i zajmuje obszar 16.830 ha. Miejscowość Santok to jedna z najstarszych miejscowości w Polsce, pierwsza wzmianka pisana o Santoku pochodzi z 1097 roku, natomiast początki grodu santockiego sięgają przełomu VII i VIII wieku. Gmina od zachodu przylega bezpośrednio do miasta Gorzowa Wlkp. Santok leży w odległości - 12 km od Gorzowa Wlkp – stolicy administracji rządowej województwa lubuskiego, od przejścia granicznego w Słubicach - 60 km, w Świecku - 64 km. Odległość do najbliższej trasy międzynarodowej Świnoujście – Jakuszce - 15km, do Berlina – 126 km. Rzeźba terenu gminy jest bardzo zróżnicowana, charakteryzująca się dużymi wzniesieniami na Równinie Gorzowskiej oraz nisko położonymi gruntami w zlewni rzek Noteci i Warty. Tak zarysowane granice administracyjne, usadowiły teren gminy w szczególnym układzie fizyczno - geograficznego podziału Polski (J. Kondracki 1980r.), która leży w dwóch makroregionach.

- Południowa, nizinna części obszaru gminy leży w Pradolinie Toruńsko - Eberswaldzkiej; mezoregion - Kotlina Gorzowska, która powstała z połączenia dolin Warty i Noteci (rzeki te łączą się w środkowej części kotliny w miejscowości Santok).
- Północna, wyżynna części gminy leży na Pojezierzu Północnopomorskim, mezoregion - Równina Gorzowska. W północno - wschodniej części znajduje się fragment Puszczy Gorzowskiej, w południowej fragment Puszczy Noteckiej.

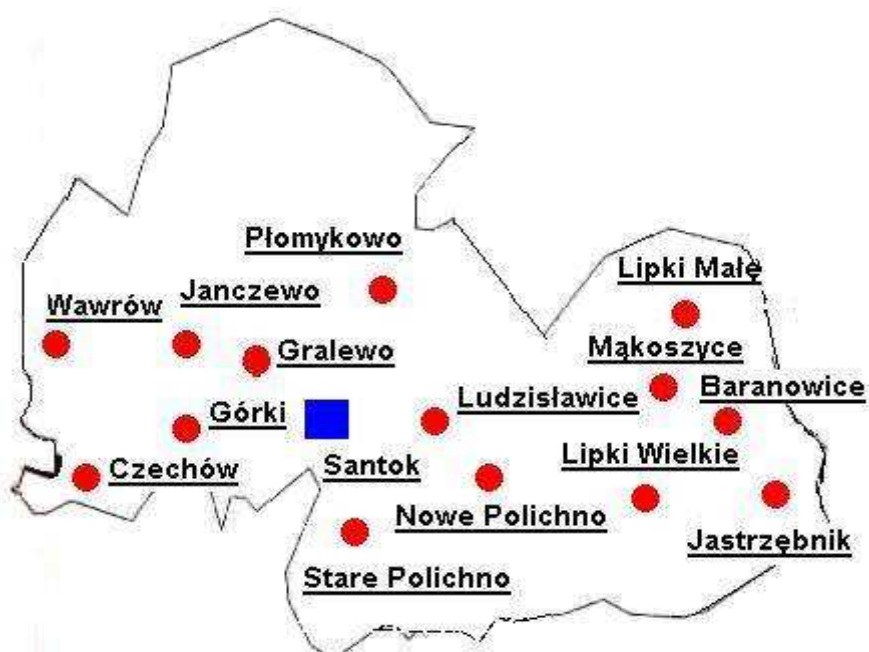
Znaczny obszar gminy to lasy położone w dwóch dużych kompleksach Puszczy Gorzowskiej i Noteckiej. Malowniczo położony, nieskażony teren, zachęca do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej i wodnej. Gmina Santok ze względu na znaczny udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni 8.600 ha jest gminą typowo

rolniczą. Korzystne warunki glebowo-przyrodnicze stwarzają duże możliwości rozwoju przemysłu rolno-spożywczego, szczególnie przetwórstwa owocowo-warzywnego w oparciu o lokalnych producentów.

Na terenie gminy znajduje się 15 sołectw: Baranowice, Czechów, Gralewo, Górki, Janczewo, Jastrzębnik, Lipki Małe, Lipki Wielkie, Ludziszewice, Mąkoszyce, Nowe Polichno, Płomykowo, Santok, Stare Polichno, Wawrów.

Strukturę użytkowania gruntów w Gminie Santok przedstawia poniższe zestawienie:

Tabela 1. Struktura użytkowania gruntów w Gminie Santok (2007)

	Grunty na ha	% ogółu
Grunty orne	4967	29,5
Sady	69	0,4
Łąki	2835	16,8
Pastwiska	654	3,9
Lasy i grunty leśne	6242	37,1
Pozostałe grunty	2063	12,3
Razem:	16830	100,0

Źródło: Dane UG Santok

2. Stan i struktura ludności

Gminę Santok zamieszkuje ponad **7595** osób (z czego w miejscowości gminnej Santok – 880 osób). Ogólna powierzchnia gminy Santok 16.830 ha – 168 km². Gęstość zaludnienia wynosi 45 osób na 1km² zaś na sieć osadniczą składa się 15 miejscowości.

Tabela 2. Dane z 31.12.2007r.

Opis	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
	osób	%	osób	%	osób	%
jednostka						
populacja	7595	100	3830	50,4	3765	49,6
gęstość zaludnienia (miesz./km ²)		45,2		22,8		22,4

Źródło: Dane UG Santok

Według danych z roku 2007, średni dochód na mieszkańca wynosił **712,97.zł**

Tabela 3. Mieszkańcy gminy w podziale na miejscowości

Miejscowości	2003	2004	2005	2006	2007
Baranowice,	98	98	102	106	103
Czechów	437	462	470	491	503
Gralewo	828	845	851	852	851

Górki	135	135	138	138	142
Janczewo	794	810	844	877	931
Jastrzębnik	263	266	260	256	252
Lipki Małe	54	55	54	49	51
Lipki Wielkie	1257	1260	1248	1247	1235
Ludziśławie	215	210	213	217	229
Mąkoszyce	45	43	44	42	42
Nowe Polichno	158	159	155	151	168
Płomykowo	202	201	205	205	204
Santok	859	867	867	864	880
Stare Polichno	698	702	699	709	711
Wawrów	1285	1302	1303	1293	1293
Ogółem	7328	7415	7453	7497	7595

Źródło: Dane UG Santok

Dla sytuacji społecznej i gospodarczej gminy istotne znaczenie ma struktura jej mieszkańców w podziale na podstawowe grupy funkcjonalne (wiek przedprodukcyjny 0 - 17 lat, wiek produkcyjny 18 – 59/64 lat i wiek poprodukcyjny powyżej 60 / 65 lat) oraz zmiany jakie wystąpią w tych relacjach w kolejnych najbliższych i dalszych latach

Tabela 4. Struktura wieku ludności wg. grup funkcjonalnych (31.12.2007 r.)

Grupy wieku	Liczba osób	%
przedprodukcyjna	1883	24,8%
produkcyjna	K - 2318 ; M - 2598	K - 30,5% ; M - 34,2%
poprodukcyjna	K - 564 ; M - 232	K - 7,4% ; M - 3,1%
Ogółem	7595	100,0%

Źródło: Dane UG Santok

Wskaźnik ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosi 54,5 i jest niższe w gminie Santok niż w województwie lubuskim (średni w woj. 59,0), co oznacza, że obciążenie osób w wieku produkcyjnym osobami niepracującymi jest średnio niższe niż w województwie i powiecie gorzowskim. Należy jednak dodać, że znaczna część osób w wieku produkcyjnym to rolnicy

Tabela 5. Ludność gminy wg grup wieku – 31.12.2007 r.

Grupy wieku	Liczba osób	%
0 – 2	244	3,2%
3 – 6	324	4,3%
7 – 14	772	10,1%
15 – 17	426	5,6%
18 – 59K/64M	K – 2338 ; M – 2633	K – 30,8% ; M – 34,7%
60K/65M i więcej	K – 607 ; M – 251	K – 8,0% ; M – 3,3%
Ogółem	7595	100,0%

Źródło: Dane UG Santok

Analizując przemiany w strukturze wieku ludności w okresie ostatnich 10 lat, stwierdza się:

- spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym (spadek liczby dzieci w wieku szkolnym); - **od 2007 nastąpił wzrost liczby urodzeń (dodatni przyrost naturalny)**
- wzrost udziału pozostałych dwu grup funkcjonalnych, w szczególności grupy produkcyjnej (wejście wyżu demograficznego w wiek zdolności do pracy)

3. Środowisko przyrodnicze – warunki i zasoby naturalne

Większość gatunków roślin, które od dawna osiedliły się na naszym obszarze, reprezentuje element środkowoeuropejski. Najbardziej widoczne są pospolite gatunki drzew budujących nasze lasy sosna buk klon brzoza olcha dąb oraz wiele pospolitych roślin zielnych, krzewów i krzewinek. Nieliczne stosunkowo są gatunki roślin innych obszarów geograficznych. Z elementów stepowych, które tworzą rośliny ciepłolubne (kserotermiczne), wyróżnić można:

- dzwonek syberyjski
- sasanę łąkową
- wężymord stepowy
- murawy stepowe z chronionymi gatunkami traw: ostnice - włoskowata i Jana.

Rośliny te grupują się na południowej wystawie pradoliny Toruńsko - Eberswaldzkiej (krawędź Równiny Gorzowskiej), na odcinku od Gorzowa do ostatnich zabudowań Santoka (ok. 12 km). Należy podkreślić, że roślinność którą spotykamy dziś na terenie gminy - to roślinność rzeczywista lub aktualna. W rzadkich tylko przypadkach odpowiada ona roślinności naturalnej. Działalność człowieka na tym obszarze, prowadzone osadnictwo, hodowla zwierząt, pozyskiwanie gruntów rolnych itp., spowodowało znaczne zmiany w składzie gatunkowym wielu gatunków roślin. Opisywany teren, jak również ziemia gorzowska, ma stosunkowo niewiele opracowań fitosocjologicznych. Wiele informacji zawierają opracowania dotyczące utworzenia rezerwatów przyrody czy obszarów chronionego krajobrazu. Analiza elementów florystycznych i fauny musi być rozpatrywana na tle regionalnym, gdyż terytorium gminy nie stanowi naturalnej fizjograficznej całości, nawet w jednostkach takiej rangi jak podprovincia.

Leśna szata roślinna na terenie gminy zajmuje blisko 36% jej powierzchni, toteż jest ona niezmiennie ważnym składnikiem lokalnego środowiska naturalnego. Pod okapem drzewostanu wytwarza się specyficzny fitoklimat, ale niezależnie od tego lasy, zwłaszcza ich większe kompleksy, oddziałują na lokalny klimat agrocenoz. Największe kompleksy leśne zlokalizowane są w północno-zachodniej (Puszcza Gorzowska) i południowej części gminy (Puszcza Notecka). Na terenie gminy Puszcza Gorzowska zajmuje obszar 3.175 ha, natomiast Puszcza Notecka - 2.745 ha. W wyniku działalności gospodarczej człowieka, dominującym gatunkiem drzew jest sosna zwyczajna, gatunek o szerokiej amplitudzie życiowej. W Puszczy Gorzowskiej, administrowanej przez Nadleśnictwo Kłodawa, jej udział w drzewostanie wynosi 83%, a w Puszczy Noteckiej, gdzie występują gorsze warunki siedliskowe, sięga do ponad 97%.

Tabela 6. Pomniki przyrody

LP	Nr rejestru WKP	Przedmiot ochrony i jego położenie
1.	Rozp. Wojewody Lubuskiego nr 29 z 2006r., pod poz. 9	Dąb szypułkowy, obwód 730 cm, wys. 20 m; zlokalizowany w Lipkach Małych. Zachowanie dla celów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych.
2.	Rozp. Wojewody Lubuskiego nr 46	Dąb szypułkowy, obwód 590 cm, wys. 31 m;

	z 2006r., pod poz. 21	zlokalizowany w Nowym Polichnie na prywatnej posesji. Zachowane dla celów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych
--	-----------------------	---

Źródło: Dane UG Santok

Na terenie gminy zlokalizowany jest rezerwat leśny **"Buki Zdroiskie"**, położony w północno - wschodniej części gminy na Równinie Gorzowskiej - w Puszczy Gorzowskiej, w przepięknym krajobrazie rzeki Santocznej na terenie Nadleśnictwa Kłodawa. Jego ogólna powierzchnia wynosi 75,57 ha, z czego na terenie gminy - 46,80 ha, pozostała jego część leży w obrębie gminy Kłodawa oraz Zwierzyń. Rezerwat chroni różne zespoły leśne z charakterystyczną dla nich roślinnością zieloną na siedlisku lasu świeżego. Z drzewostanu przeważają lasy bukowe, które zajmują blisko 74% ogólnej powierzchni. Są to przeważnie lite buczyny jedno- lub dwupiętrowe, gdzie w piętrze dolnym występuje buk młodszy powstały z naturalnych odnowień. Ponadto w drugim piętrze występuje grab i dąb. Liczne są również skupiska leśne mieszane: dębowo - bukowe, grabowo - dębowo - bukowe. Wyróżniono tu zespół buczyny pomorskiej, świetlistej dąbrowy, olsy, łągi olchowo - jesionowe, grąd i bory mieszane. Przeważają drzewostany starszych klas wieku powyżej 80 lat, a wiek pojedynczych okazów przekracza 200 lat. Są to zatem drzewostany różnowiekowe z udziałem buka, dębu, grabu, wiązu, sosny i świerka oraz innych gatunków domieszkowych z bogatym podszyciem wyżej wymienionych gatunków drzew oraz leszczyny, trzmieliny, czeremchy, kruszyny i in. Rezerwat z uwagi na mało zniekształcony antropogenicznie charakter istniejącej tam szaty roślinnej i wysokie walory przyrodniczo - krajobrazowe, wymagają przeprowadzenia bardziej wymagających badań fitosocjologicznych.

Do południowej granicy gminy przylega, ustanowiony w 1998 r. rezerwat **"Zakole Santockie"** Rezerwat leży w całości na terenie gminy Deszczno, natomiast jego północna otulina na terenie gminy Santok. Z wysoczyzny na terenie gminy roztacza się poprzez rzekę Wartę jedyny w swoim rodzaju widok na płaski teren zakola Warty. Powierzchnia rezerwatu wynosi 480,67 ha o złożonym charakterze florystyczno - ornitologicznym. Jest to teren zalewany okresowo przez Wartę, z wieloma starorzeczmi, oczkami wodnymi oraz malowniczymi kępami lasu i zarośli. Największy urok sprawiają luźno rosnące dęby i inne gatunki drzew, wśród których wybrano 220 pomników przyrody. Teren ten jest miejscem bytowania i rozrodu

dzikich zwierząt, szczególnie ptaków lęgowych i przelotnych w liczbie 177 gatunków. Stwierdzono tu unikalny skład awifauny ze względu na dużą liczbę gatunków lęgowych oraz wysokie zagęszczenie osobnicze. Wyróżnia się tu m.in. takie gatunki lęgowe jak żuraw, gęgawa, kulik wielki oraz wielka rzadkość: rybitwa białoskrzydła i rybitwa białowąsa. Na terenie gminy przeprowadzono badania występowania: pijawek, mięczaków, mszywiolów i stawonogów. Teren rezerwatu i otuliny ma podobne znaczenie jak rezerwat "Słońsk".

Na terenie gminy, w jej centralnej części, zlokalizowany jest obszar chronionego krajobrazu "**2 - Puszcza Barlinecka**"; powierzchnia całkowita - **26.837 ha**, z czego na terenie gminy Santok - **3.050 ha**. Jest to swoisty typ obszaru, który obejmuje fragmenty terenów rozcięcia dolinowo - wąwozowego, na skraju wysoczyzny morenowej. Położony jest na wschód od granic Gorzowa Wlkp do ostatnich zabudowań wsi Santok. Długość odcinka wynosi 11 km. południowa wystawa zboczy wykształciła tu swoisty mikroklimat, pod wpływem którego powstały zbiorowiska roślinności stepowej. Wysoka temperatura powietrza i gleby daje możliwość rozwoju roślin kserotermicznych. Najbardziej charakterystycznymi jest step ostnicowy z trawami stepowymi: ostnicą powabną, włosowatą i Jana. W zespole występują rośliny, które dają w czasie kwitnienia różnobarwne kobierce charakterystyczne dla określonej pory roku, szczególnie piękne w okresie lata. Drugim zespołem stepowym jest zespół miłka wiosennego i kłosownicy pierzastej, rozwija się na łagodniejszych i mniej suchych zboczach. Flora tego zespołu jest znacznie zróżnicowana i bogata. Występują tu sasanka łąkowa, szalwia łąkowa, poziomka twardawa, lucerna sierpowata i kolczasto strąkowa, a nawet rzadsze jak: dzwonek syberyjski, wężymord stepowy czy goryczka krzyżowa.

oraz **4 - Dolina Warty i Dolnej Noteci**"; powierzchnia całkowita - **33.888 ha**, z czego na terenie gminy - **7.247 ha**. Na terenie gminy, większość tego obszaru zajmują fragmenty starorzeczy i rozlewisk na skraju wysoczyzny morenowej, z fragmentami pozostałości lasów lęgowych i ostojami zwierząt oraz rzadkich ptaków.

Blisko 60% powierzchni Gminy pokrywa Europejska Sieć Ekologiczna – **Natura 2000**. Są to: (SOO) PLH 080006 – „Ujście Noteci”; (OSO) PLB 080002 – „Dolina Dolnej Noteci”; (OSO) PLB 300015 – „Puszcza Notecka” i (OSO) PLB – 080001 – „Puszcza Barlinecka”

Tabela 7 Na terenie obszaru „Ujście Noteci” występują różne typy siedlisk chronionych:

Typy chronionych siedlisk	Powierzchnia siedliska chronionego (ha)
górskie i niżowe ziołorośla nadrzeczne i okrajkowe	3
grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny	5
lasy łęgowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe	5
łęgowe lasy dębowo – wiązowo - jesionowe	15
murawy kserotermiczne (priorytetowe są tylko murawy z istotnymi stanowiskami storczyków)	5
niżowe i górskie łąki użytkowane ekstensywnie	10
starorzecza i inne naturalne; eutroficzne zbiorniki wodne	7
zalewane muliste brzegi rzek	1

Źródło: UG Santok

Obszar chronionego krajobrazu oraz Obszary Natura 2000 obejmują wyróżniające się krajobrazowo tereny o różnych typach ekosystemów. Zagospodarowanie tych systemów powinni zapewniać stan względnej równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych”. Jednocześnie Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004r. (Dz.U. z 2004., Nr 92, poz.880; ze zmianami) w art.24 pozwala wojewodzie na wprowadzenia ograniczeń, zakazów i nakazów Między innymi zgodnie z wymienionym rozporządzeniem należy:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska;
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 4) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciw osuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;

- 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybicka;
- 7) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 8) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybickiej;
- 9) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 200 m od linii brzegów klifowych oraz w pasie technicznym brzegu morskiego.

2. Zakazy, o których mowa w ust. 1, nie dotyczą:

- 1) wykonywania zadań na rzecz obronności kraju i bezpieczeństwa państwa;
- 2) prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym;
- 3) realizacji inwestycji celu publicznego.

Jednocześnie wyżej wymienionym rozporządzeniem Wojewoda określa, że: w celu zachowania odpowiednich warunków wypoczynkowych ludności nad jeziorami zabrania się używania łodzi z napędem spalinowym, z wyjątkiem łodzi patrolowych służb specjalnych i gospodarstw rybaccich.

Na obszarach chronionego krajobrazu obowiązują także najniższe z dopuszczalnych natężeń hałasu w środowisku (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30.09.1980 r. w sprawie ochrony środowiska przed hałasem i wibracjami (Dz.U. Nr 24, poz.90). - to rozporządzenie już nie obowiązuje, uchylone ustawą Prawo ochrony środowiska.

Grunty leśne i użytki rolne prawnie chronione. Do zasobów środowiska przyrodniczego ustawowo podlegających ochronie (z mocy ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych) zalicza się również grunty leśne, w szczególności lasy ochronne, a także grunty rolne w rozumieniu art. 2 w.w. ustawy, w szczególności użytki rolne wysokich klas bonitacyjnych (I-IV), dla których zgodę na wyłączenie z użytkowania rolniczego i leśnego wydaje minister środowiska lub właściwy terytorialnie wojewoda. Leśna szata roślinna na terenie gminy zajmuje 35% jej powierzchni, toteż jest ona niezmiernie ważnym składnikiem lokalnego środowiska naturalnego. Pod okapem drzewostanu wytwarza się specyficzny

fitoklimat, ale niezależnie od tego lasy, zwłaszcza ich większe kompleksy, oddziałują na lokalny klimat agrocenoz. Największe kompleksy leśne zlokalizowane są w północno-zachodniej (Puszcza Gorzowska) i południowej części gminy (Puszcza Notecka). Na terenie gminy Puszcza Gorzowska zajmuje obszar 3.175 ha, natomiast Puszcza Notecka - 2.745 ha. W wyniku działalności gospodarczej człowieka, dominującym gatunkiem drzew jest sosna zwyczajna, gatunek o szerokiej amplitudzie życiowej. W Puszczy Gorzowskiej, administrowanej przez Nadleśnictwo Kłodawa, jej udział w drzewostanie wynosi 83%: a w Puszczy Noteckiej, gdzie występują gorsze warunki siedliskowe, sięga do ponad 97%. Łączna powierzchnia gruntów leśnych i chronionych gruntów rolnych wynosi 37,1 % powierzchni gminy.

Terren gminy pokrywają głównie czwartorzędowe osady lodowcowo - plejstoceny. Ponad 60% powierzchni stanowią utwory lodowcowe (piaski i gliny), a pozostałą pokrywają osady holoceny (torfy, mursze, piaski rzeczne, aluwia). Większość gleb uprawnych (znajdujących się przede wszystkim w północnej części gminy, w strefie moreny czołowej) zaliczyć można do gleb lekkich, których zaletą jest łatwość uprawy mechanicznej i szybkie obsychanie na wiosnę. Na terenie gminy dominują gleby brunatne i piaszkowe wykształcone z piasków słabo gliniastych i gliniastych oraz, głównie w południowej części gminy, gleby torfowe i murszowo - torfowe. Według podziału bonitacyjnego, która określa jakość gleb, należy stwierdzić, że w ogólnej powierzchni gruntów ornych gminy Santok przeważają gleby średniej klasy IVa i IVb - 46,2 %; gleby słabe klasy V i VI zajmują 39,9 %, a gleby dobrej klasy IIIa i IIIb - 13,9 %. Na terenie gminy nie ma gleb najlepszej jakości - klasy I i II. Gleby najlepsze jakościowo występują w północno zachodniej i centralnej części gminy (w rejonie Wawrowa, Czechowa, Janczewa i Gralewa) oraz w strefach krawędziowych doliny Warty. Gleby najslabszych klas znajdują się w północno wschodniej i południowej części gminy. Wśród użytków zielonych nieznacznie dominują użytki słabej klasy V i VI, które zajmują 51,7% powierzchni użytków. Użytki klasy średniej III i IV stanowią 48,3 % powierzchni. Zdecydowana większość użytków zlokalizowana jest w południowej części gminy, w pradolinie Warty i Noteci.

Tabela8. Bonitacja użytków rolnych w gminie Santok (2007; bez użytków zielonych)

Klasa gleb	Powierzchnia w ha	Powierzchnia w %
I	0	0%
II	0	0%

III (IIIa i IIIb)	690,41	13,9%
IV (IVa i IVb)	2294,75	46,2%
V	1549,71	31,2%
IV	432,13	8,7%
Razem	4967,00	100,00

Źródło: Dane UG Santok

Użytki rolne stanowią zdecydowanie przeważającą część powierzchni gminy. W przeciwieństwie do wielu gmin województwa lubuskiego ich udział w strukturze użytkowania gruntów gminy Santok wynosi aż 50,65% ogólnej powierzchni (średnio w województwie 39,6 %) nieznacznie niższe jest pokrycie lasami – 37,1% lesistości (województwo - 49,2 %).

4.Tradycje historyczne - środowisko kulturowe

Na terenie gminy Santok znajduje się 15 miejscowości, głównie wsi rolniczych osad i kolonii. W większości znajdują się ciekawe obiekty sakralne, a w niektórych zespoły zabudowań folwarczno - pałacowych. Do ciekawych miejscowości należą:

Wawrów - pierwsza historyczna wzmianka o wsi pochodzi z 1319 roku, kiedy to książę Wartysław zestawiał dochody i prawa patronackie. Około 1400 roku został zakończony proces przejmowania gruntów przez obecne miasto Gorzów Wlkp. i od tego czasu osada miała status wsi miejskiej. Wg. spisu z 1786 r. we wsi było 39 gospodarzy, a na początku XIX wieku liczyła 360 mieszkańców i do czasów II wojny światowej była wsią zamożnych, pełno rolnych gospodarzy. Obecnie przylega bezpośrednio do granic miasta i liczy blisko 1300 mieszkańców. Do najstarszych zachowanych obiektów należy kościół filialny p.w. Opieki Św. Józefa, który został wzniesiony z kamieni polnych na przełomie XIII i XIV wieku. W pierwszej połowie XVIII wieku przy północnej ścianie obiektu dobudowano przedsionek o konstrukcji szachulcowej (ryglowej).

Czechów - we wczesnym średniowieczu Czechów był gródkiem w systemie obronny mlinii Noteci i Warty, a nazwa wsi wywodzi się podobno od osadzonych tu Czechów, tworzących załogę grodu, sprowadzonych przez Mieszka I. Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1238 r. kiedy to Władysław Odonicz nadał osadę templariuszom. Początkowo osada należała do dóbr kasztelani santockiej, a od 1345r. (po zajęciu kasztelani przez Brandenburczyków) margrabia nadał osadę Radzie Miejskiej obecnego Gorzowa. W 1736 wieś liczyła ogółem 128 mieszkańców. Znaczna część wsi została strawiona przez pożar 16.07.1834r., odbudowana już w latach 40-tych XIX wieku. W 1857 r. przez wieś przeprowadzono linię kolejową Kostrzyn - Krzyż (od 1901 założony przystanek. Do końca XIX w. Istniał we wsi niewielki folwark. Do najstarszych zachowanych obiektów należy kościół, który wybudowano w 1763r. w konstrukcji szachulcowej. W latach 80 zawieszono w kościele ufundowany dzwon. Obiekt w czasie pożaru wsi spłonął, odbudowany został w 1850 roku. Innym obiektem jest, zlokalizowany około 1 km na wschód od wsi, wybudowany w połowie XIX w. Murowany wiatrak. Obecnie zachowała się wyłącznie murowana bryła obiektu, w latach 50 obecnego wieku wymontowano urządzenia mechaniczne.

Janczewo - jest starą osadą rycerską, wzmiankowaną po raz pierwszy w 1337 r. Od XVII wieku była w posiadaniu rodziny von Schöningow. W 1844 przeszedł we władanie rodu von Schulenburg za 200.000 talarów. Na terenie wsi znajdował się wybudowany na początku XVIII wieku zespół folwarczno - pałacowy, w skład którego wchodził: **pałac z parkiem i stawem, ogrody, sady oraz folwark**. Do dnia

dzisiejszego zachował się jedynie: pozostałości parku oraz spichrz. Spichrz powstał ok. połowy XIX w., pierwotnie w konstrukcji ryglowej. W 1906 podjęto decyzję o jego przebudowie, wyburzono ryglowe ściany zewnętrzne zastępując je murowanymi z cegły. Obiekt zachował się w dobrym stanie do dnia dzisiejszego. Dodatkowo w centrum wsi zlokalizowany jest kościół, wybudowany w XVII wieku, prawdopodobnie na miejscu wcześniejszej świątyni. Kościół zachował się w niezmienionej konstrukcji ryglowej, obecnie obiekt poddawany gruntownym zabiegom konserwatorskim.

Górki - malowniczo położona w rozcięciu erozyjnym osada, która powstała na gruntach Gralewa, na skutek prowadzonej na początku XIX wieku kolonizacji (od 1805r.). Przykład oryginalnego wkomponowania zabudowy w krajobraz.

Gralewo - była wieś rycerska o udokumentowanym rodowodzie sięgającym XIV wieku. W XVII wieku należała do dwóch rodów von Schönning i von Brand, na przełomie VIII i XIX wieku wybudowano zespół folwarczny, w skład którego wchodził: **dwór z parkiem i obiekty gospodarcze**, do dnia dzisiejszego nie zachował się jednak żaden obiekt (oprócz pozostałości parku. Najstarszym zachowanym obiektem jest kościół, zbudowany w latach 1708 - 1709, na miejscu wcześniejszej świątyni, wzmiankowanej w źródłach od 1646 r. Pierwszy kościół został prawdopodobnie zniszczony w okresie Wojny Trzydziestoletniej, nowy kościół otrzymał formę, która z niewielkimi zmianami przetrwała do dziś. Podobnie jak w Janczewie został wzniesiony w konstrukcji ryglowej na planie prostokąta, z kwadratową w rzucie wieżą. Data i budowniczy wyrze są na podciągu podtrzymującego belki. Na szczególną uwagę zasługuje ołtarz główny z końca XVI wieku.

Santok - badania archeologiczne odkryły bardzo wczesne ślady działalności ludzkiej. Na początku okresu rzymskiego I - II w. n.e., na prawym brzegu Noteci została założona osada. Następnie stała się słowiańską osadą obronną i granicznym grodem kasztelańskim. Przez krótki okres, u schyłku X w. istniał również niewielki gród na prawym brzegu rzeki. wg. Galla zbudowany przez Pomorzan, wyparty przez Bolesława Krzywoustego. Osada obronna istniała już w VIII w, około X zbudowano gród i podgrodzie - który stanowił jeden z najważniejszych grodów granicznych. XIII wiek to w okresie Santoka okres intensywnego rozwoju (leżał na ważnym szlaku handlowym). W 1234r. Santok został przejęty przez Henryka Brodatego, a w 1247 gród przeszedł w ręce Przemysława II, który rozpoczął odbudowę grodu

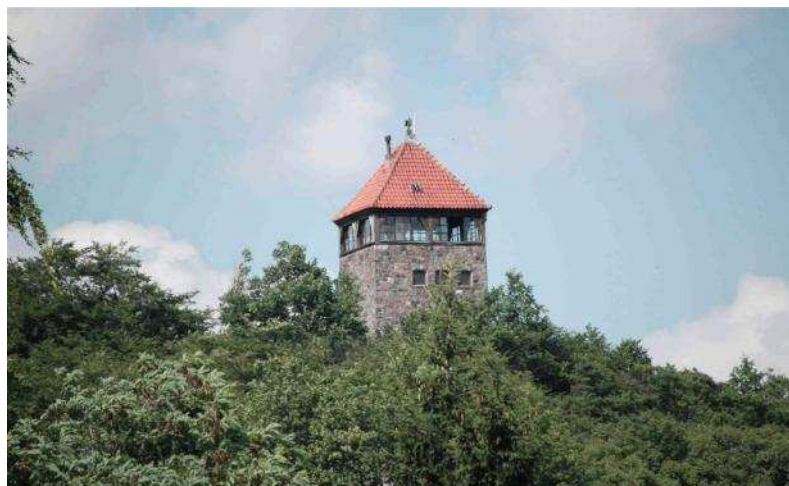

podniszonego w walkach. Lata 1278 - 1296 to okres kolejnych ciężkich walk o przejście grodu.

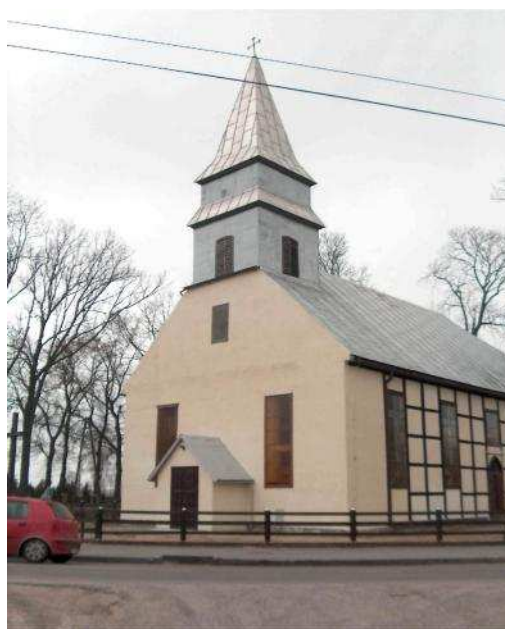

Pod koniec XII wieku po bardzo ciężkich walkach, gród przeszedł w ręce brandenburskie. W 1401 roku wieś została kupiona przez Krzyżaków, którzy w 1438 r. odbudowali zniszczony w X w. tzw. "Górny Zamek". Z chwila przejścia, w połowie XV w., przez Hohenzollernów, Santok traci swoje znaczenie polityczne i wojskowe. W latach 20-tych XIX w wieś zniszczył pożar, a w 1854 wielka powódź. Dowodami barwnej przeszłości osady jest stanowisko archeologiczne, położone w miejscu grodu, gdzie wznowiono badania (wyniki wcześniejszych odkryć prezentowane jest w Muzeum Grodu Santok. Najstarszymi zachowanymi obiektami na terenie wsi jest: kościół, którego obecność odnotowują kroniki w 1270 r., a jeszcze wcześniej bo w 1233 wymieniony jest santocki proboszcz. Kościół ten p.w. Świętego Andrzeja zlokalizowany był na terenie grodziska, uległ zniszczeniu. Na prawym brzegu rzeki wybudowano na początku XVIII (w 1724 r.) kościół szachulcowy, rozebrany w latach 50-tych XIX wieku, w związku z budową linii kolejowej. Pozostałością po tym kościele jest odrestaurowana dzwonnica, wybudowana w konstrukcji ryglowej w 1769 r. Za podjęte działania konserwatorskie i odrestaurowanie dzwonnicy gmina otrzymała nagrodę I-go stopnia od Ministra Kultury. Współcześnie istniejący kościół filialny p.w. Świętego Józefa wzniesiony został w 1858 roku, na uwagę zasługuje XVI wieczny krucyfik oraz, sprowadzone w 1997r., relikwie Św. Ottona - który przebywał w Santoku w trakcie swojej misji chrystianizacyjnej na Pomorzu. Innym, cennym dla struktury przestrzennej Santoka, obiektem jest murowana wieża widokowa wzniesiona w 1936 roku. Wybudowano ją na miejscu historycznej wieży zamkowej, postawionej przez Krzyżaków w 1437 r. (tzw. "Górny Zamek").

Stare Polichno - pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1364 r., kiedy to została wymieniona w układzie granicznym pomiędzy Polską a Brandenburgią. Pierwotnie była santocką osadą służebną, następnie wsią rycerską. Od XVI wieku wieś należała w połowie do rodzin: von Rüllicke i von Platen. W 1826 wieś spłonęła, w latach następnych odbudowana w formie zachowanej do dziś. W 1854 miejscowość nawiedziła powódź. W latach 20-tych XIX w. wieś stała się miejscem bytowania bogatych i pełno rolnych gospodarzy. Najstarszym obiektem jest szachulcowy kościół parafialny wzniesiony w 1826 r., w miejscu spalonego w trakcie wielkiego pożaru wsi. W 1850 roku obiekt został wyposażony w organy.

Nowe Polichno - wieś założona 9.11.1712 r., jako kolonia olęderska na gruntach wsi Polichna, zasiedlona 31 osadnikami z Polichna. Najstarszym obiektem jest kościół wzniesiony w 1758 r. Pierwotnie był to obiekt drewniany, w 1882 przebudowany

(murowany)i w takiej formie dotrwał do dziś. Zachowało się XVIII wieczne wyposażenie.

Lipki Wielkie - w roku 1850 bracia Wolf i Christoph von Rüllicke z Gralewa z Gralewa, zezwolili swoim poddanym budować osadę "Lybky". W 1601 założono tu siedzibę rycerską, od około 1750 r. zostało tu założonych 12 kolonii (wśród nich Lipki Nowe, Kurzelewo, Pomianowice). Kolonie te rozrastały się w błyskawicznym tempie, łącząc się z wsią właściwą. Na początku XX wieku utworzono z nich i wsi właściwej, jedną wielką gminę wiejską, największą w powiecie gorzowskim. Wieś ta do II wojny światowej posiadała swój herb. W 1936 roku zakończono budowę linii kolejowej, przebiegającej wzdłuż południowej granicy wsi. W latach 1940 - 1945 istniał tu obóz jeniecki, początkowo dla 500 Polaków, później ulokowano tu również Francuzów. Do dnia dzisiejszego zachował się pałacyk z XVIII wieku wraz z parkiem krajobrazowym oraz neobarokowy kościół i kaplica cmentarna wybudowana w połowie XIX wieku. Istnienie kościoła wzmiankowane jest już w 1692 roku, który pierwotnie był budowlą szachulcową, będąc filia parafii w Goszczanowie. Od 1861 stał się macierzystym kościołem dla obiektów z Nowego Polichna i Lipek Małych. Współczesny kościół wybudowany został w 1911 roku w stylu neobarokowym, w latach 1991 -92 poddany został gruntownemu remontowi. Kościół jest wyposażony w organy. W obiekcie zachowało się wyposażenie z XVII - XIX wieku.

Lipki Małe - osada założona w 1735 roku na gruntach wsi Lipek Wielkich. W 10 lat po lokacji wsi, wybudowano pierwszy kościół - była to pierwotnie świątynia w konstrukcji szachulcowej. Na jej miejscu posadowiony jest murowany kościół, w stylu neobarokowym, istniejący do dziś.

5. Gospodarka lokalna i turystyka

Głównym sektorem gospodarki Gminy Santok to produkcja rolnicza nastawiona przede wszystkim na produkcję roślinną. W produkcję tą zaangażowana jest większość mieszkańców Gminy, dla których stanowi ona podstawowe źródło utrzymania. Obecnie, obszar użytków rolnych w Gminie Santok wynosi 8525 ha, co stanowi 50,65% ogółu obszaru Gminy. Na terenie Gminy funkcjonuje **2397** gospodarstw rolnych, których liczbę i strukturę obszarową prezentuje poniższe zestawienie:

Tabela 9. Liczba gospodarstw rolnych (31.12.2007)

Powierzchnia w ha	Liczba gospodarstw	Udział procentowy
-------------------	--------------------	-------------------

	rolnych	
0,5-1	1457	60,8%
1-2	406	16,9%
2-5	248	10,4%
5-7	77	3,2%
7-10	58	2,4%
10-15	52	2,2%
15 i więcej	99	4,1%
Razem	2397	100,0%

Źródło: Dane UG Santok

Na terenie gminy Santok jest zarejestrowanych 740 podmiotów gospodarczych, które aktualnie prowadzą działalność. Są to głównie osoby z terenu gminy Santok, około 5 % stanowią osoby spoza terenu – w większości mieszkańcy Gorzowa Wlkp. Dominującymi kierunkami działalności są: Handel okrężny artykułami spożywczymi, chemicznymi i przemysłowymi (ok. 100)

- Usługi transportowe, towarowe na terenie kraju (ok. 130)
- Usługi budowlane (ok. 50)

Ponadto:

- Handel detaliczny, hurtowy i obwoźny (32)
- sklepy, kioski spożywczo – przemysłowe (22)
- lokale gastronomiczne (10)
- Warsztaty samochodowe (8)
- Usługi i produkcja w branży stolarskiej (12)
- Usługi ogólnobudowlane (22)

Pozostała działalność ma charakter usług dla ludności, i tak:

- zakłady fryzjerskie (4)
- zakład naprawy sprzętu RTV (1)
- zakłady naprawy sprzętu AGD (2)
- punkty skupu surowców wtórnych- złomu (2)

Z większych zakładów zatrudniających powyżej 5 pracowników można wymienić:

1. Ubojnię Drobiu EKPOLS w Płomykowie
2. Zakład Kalibracji Jelit Naturalnych SARRIS –DARM w Czechowie
3. Warsztat Produkcji Oklein w Wawrowie
4. Hurtownię Materiałów Elektrycznych „EL-KAB” w Wawrowie
5. Zakład Produkcji Farb i Lakierów HAYA w Górkach
6. „KOMAGES” Sp. z o.o. w Janczewie
7. „OPTIMAL” w Lipkach Wielkich
8. Ralex – Tartak – Santok, w Santoku
9. „MEXPOL” w Starym Polichnie
10. Sklep „ŻELAZNY” w Wawrowie
11. „TREFLL” w Lipkach Wielkich
12. Zakład „AEK” w Wawrowie

Tabela 10. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych

2001r.	2002r.	2003r.	2004r.	2005r.	2006r.	2007r.
442	471	460	422	530	670	740

Źródło: Dane UG Santok

Infrastruktura turystyczna

Duże bogactwo i zróżnicowanie środowiska stanowią o walorach przyrodniczych i krajobrazowych gminy, dając tym samym podstawy do planowania rozwoju turystyki i rekreacji na tym obszarze. Walory kulturowe Gmina Santok posiada walory kulturowe, które właściwie wykorzystane mogą w znaczny sposób przyczynić się do rozwoju turystyki. Działalność kulturalna prowadzona jest na bazie Gminnego Ośrodka Kultury w Santoku wraz z salami i świetlicami wiejskimi, dwoma bibliotekami publicznymi (Santok i Lipki Wlk.) oraz Muzeum Grodu Santok. Na terenie grodziska prowadzone są nadal badania archeologiczne

I Szlaki turystyki kwalifikowanej

A. Turystyka piesza

1. Szlak żółty: Gorzów Wlkp. – Santok (dł. 17,6 km)
2. Szlak niebieski: Równy – Barlinek – Santoczno – Santok – Skwierzyna –

Lubniewice (dł. 107,6 km)

Szlaki piesze na terenie rezerwatu „Buki Zdroiskie”

3. Jez. Duże Wełmino – rez. „Buki Zdroiskie” – Gralewo – Santok (dł. 17 km)

4. Gorzów Wlkp. – Czechów – Janczewo – jez. Nierzym – Zdroisk – rez. „Buki Zdroiskie” – Santok (dł. 36 km)

B. Szlaki rowerowe

1. Gorzów Wlkp. – Czechów – Santok (dł. 10 km), trasa ścieżki rowerowej wytyczona i oznakowana

2. Gorzów Wlkp. – Czechów – Janczewo – Nierzym – Zdroisk – rez. „Buki Zdroiskie” – Santok (dł. 36 km), trasa ścieżki rowerowej wytyczona i nie oznakowana

3. Gorzów Wlkp. – Czechów – Santok – Lipki Wlk. – Gościm (dł. 35 km)

C. Szlaki kajakowe

1. Spływ Notecią; ujście Drawy (Bielice) – Drezdenko – Gościnniec – Lipki Małe – Santok – Gorzów (dł. 50 km)

2. Spływ Wartą; Międzychód – Skwierzyna – Santok – Gorzów – Kostrzyn (dł. 137 km)

3. Spływ Obrą; Trzciel – Międzyrzecz – Górzycza – Bledzew – Skwierzyna – Santok (dł. 143 km)

II. Urządzenia noclegowe

Mankamentem gminy jest brak dobrze rozbudowanej bazy noclegowej. Na terenie gminy miejsca noclegowe oferują:

- Gospodarstwo Agroturystyczne; Maria Bożek w Gralewie (oferta: samodzielna część domu – 5 miejsc noclegowych)

- Gospodarstwo Agroturystyczne; Andrzej Helman w Nowym Polichnie (oferta: 16 miejsc noclegowych, możliwość korzystania z jazdy konnej – właściciel jest hodowcą koni)

- Motel w Wawrowie (przy firmie: Sklep „ŻELAZNY)

III. Dostępność komunikacyjna

Linie autobusowe: Gorzów – Santok – Drezdenko; Gorzów – Santok – Skwierzyna

Linia kolejowa: Kostrzyn – Krzyż (przystanek PKP w Santoku)

Przystań rzeczna w Santoku dla statków turystycznych i sportowych, wyposażona w urządzenia sanitarne

IV. Urządzenia sportowo – rekreacyjne

5 boisk sportowych (do piłki nożnej): 3 w stanie dobrym w miejscowości:

Wawrów, Janczewo i Lipki Wlk; 1 w stanie dostatecznym w miejscowości Santok i 1 wymagające

remontu w miejscowości Stare Polichno, wszystkie wykorzystywane przez piłkarskie kluby sportowe. Mini tor żużlowy w miejscowości Wawrów. Sale gminastyczne w miejscowości Wawrów i 2 nowe, pełnowymiarowe, hale sportowe przy Zespole Szkół Nr 1 w Santoku i Zespole Szkół Nr 2 w Lipkach Wielkich.

6. Poziom i struktura bezrobocia

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Santok wzrastała do końca 2004 roku, a począwszy od 2005 roku systematycznie maleje. Przeważającą grupę wśród ogółu bezrobotnych w Gminie stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i podstawowym oraz bez wykształcenia. Grupa ta stanowi ok. 65% ogółu bezrobotnych. W znacznym stopniu problem bezrobocia dotyka również osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (ok. 25% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych). Bezrobocie jest przyczyną występowania typowych, niekorzystnych skutków, głównie w postaci:

- utraty kwalifikacji przez osoby długotrwale bezrobotne,
- spadku dochodów rodzin i rozszerzania się kręgów ubóstwa w społeczeństwie,
- degradacji moralnej i psychicznej osób pozostających bez pracy - wzrostu poczucia

Tabela 11. Bezrobotni w gminie

Rok	Ogółem	W tym bez prawa do zasiłku
2005	636	95
2006	408	58
2007	245	61

Źródło: Dane UG Santok

Tabela 12. Bezrobotni, w tym będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy

Rok	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych	Bez prawa do zasiłku	Do 25 r.ż	Powyżej 50 r.ż	Długotrwale bezrobotni	Bez kwalifikacji zawodowych
I 2008	260	207	59	75	107	110

Źródło: Dane UG Santok

7. Infrastruktura społeczna

Liczba i zakres działania instytucji świadczących usługi dla ludności - placówek oświatowo - wychowawczych, ochrony zdrowia i opieki społecznej, kultury i sztuki, sportu rekreacji jest podstawowym czynnikiem wpływającym na poziom życia mieszkańców.

Oświata i wychowanie

Rada Gminy Santok jest organem prowadzącym dla następujących placówek oświatowo wychowawczych:

Zespół Szkół nr 1 w Santoku; ul. Gralewska 9 , obejmujący:

- Szkołę podstawową
- Gminazjum
- Filia Szkoły Podstawowej w Starym Polichnie
- Oddział Przedszkolny w Starym Polichnie

Zespół Szkół nr 2 w Lipkach Wlk; ul.Szosowa , obejmujący:

- Szkołę Podstawową
- Gminazjum

Szkołę Podstawową w Janczewie

- Oddział Przedszkolny

Szkołę Podstawową w Wawrowie

Gminne Przedszkole w Santoku

Gminne Przedszkole w Lipkach Wlk.

Gminne Przedszkole w Wawrowie

Dodatkowo na terenie gminy znajduje się Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy w Lipkach Wlk., którego organem prowadzącym jest Starostwo Powiatowe w Gorzowie Wlkp. W ośrodku (z internatem) przebywa i uczy się 75 wychowanków. Część uczniów z miejscowości Wawrów i Czechów korzysta z gimnazjum, bądź ze szkoły podstawowej, w Gorzowie Wlkp.

Inne zadania oświatowe

Gmina w tym zakresie realizuje m.in.

- Edukację prozdrowotną: w zakresie zdrowego stylu życia, przeciwdziałaniu środkom uzależniającym i rozwoju kultury fizycznej

Strategia społeczno – gospodarcza gminy Santok na lata 2008-2015

- Edukacja historyczna; w zakresie poznania swojej „małej ojczyzny” gminy Santok i ochrony dóbr kultury ziemi santockiej, przy współudziale Muzeum Lubuskiego im. Jana Dekerta – Muzeum Grodu Santok.
- Edukacja ekologiczna; w zakresie poznania warunków naturalnych i przyrodniczych, problemów i sposobów ochrony środowiska
- Edukacja artystyczna; w zakresie prowadzenia zespołów tanecznych, organizowania warsztatów plastycznych.

Realizacja funkcji kształcącej, wychowawczej i opiekuńczej poprzez placówki oświatowe w gminie

1. Świetlice Socjoterapeutyczne - funkcjonują we wszystkich szkołach w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Ludność gminy Santok może kontynuować naukę w następujących szkołach ponadpodstawowych:

- 7 licea ogólnokształcących dla młodzieży w Gorzowie Wlkp.
- 5 liceach dla osób dorosłych w Gorzowie Wlkp,
- szkołach zawodowych, w tym:
- 10 szkołach zasadniczych prowadzących zajęcia dla młodzieży i dorosłych w Gorzowie Wlkp,
- 18 szkołach średnich i policealnych dla młodzieży w Gorzowie Wlkp
- Wyższa Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wlkp.

Ogółem na terenie gminy Santok obowiązkowym nauczaniem objętych jest 965 dzieci, zgrupowanych w 49 oddziałach (w tym 2 przedszkolne zlokalizowane w szkołach i realizujące program klasy „0”), co daje przeciętnie 19,7 uczniów na oddział.

Ochrona zdrowia

Teren gminy podzielony jest na dwa rejony zapobiegawczo - lecznicze

A. Rejon I obejmuje miejscowości:

- Gralewo
- Górki
- Janczewo
- Płomykowo

- Santok
- Stare Polichno
- B. Rejon II obejmuje miejscowości
- Baranowice
- Jastrzębnik
- Lipki Małe
- Lipki Wielkie
- Ludziszawice
- Mąkoszyce
- Nowe Polichno

Miejscowości Czechów i Wawrów włączone są w obwód leczniczo – zapobiegawczy miasta Gorzowa Wlkp. Usługi medyczne zostały, od 1 stycznia 2000r., całkowicie sprywatyzowane w oparciu o umowy poszczególnych świadczeniodawców z Narodowym Funduszem Zdrowia Oddział Lubuski. Udzielane usługi i porady medyczne są bezpłatne.

1. Podstawową opiekę zdrowotną w I rejonie zapobiegawczo – leczniczym, prowadzi: Ośrodek Zdrowia w Santoku ul. Gorzowska 43
2. Podstawową opiekę zdrowotną w II rejonie zapobiegawczo – leczniczym, prowadzi: Ośrodek Zdrowia w Lipkach Wielkich – Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej J.H.O „ESKULAP” w Gorzowie Wlkp. ul. Gwiazdzysta 16, filia: Ośrodek Wiejski w Lipkach Wielkich.

Oprócz podstawowej opieki medycznej, w ośrodkach świadczone jest leczenie w zakresie:

- A. W I rejonie leczniczym, Santok
- Lekarz ginekolog, 1 raz w tygodniu
- Lekarz stomatolog, 5 razy w tygodniu
- B. W II rejonie leczniczym, Lipki Wielkie
- Lekarz ginekolog, 1 raz w tygodniu
- Lekarz stomatolog, 5 razy w tygodniu
- Rehabilitant (kinezyterapia, fizjoterapia), 5 razy w tygodniu

C. Miejscowości Wawrów i Czechów obsługuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „MEDICA” w Gorzowie Wlkp.

Higiena szkolna odbywa się w szkole podstawowej w Wawrowie jeden raz w tygodniu, na podstawie indywidualnego kontraktu z pielęgniarką.

Opieka społeczna

Na terenie Gminy Santok realizacją lokalnej polityki społecznej zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (OPS). W ośrodku zatrudniony jest kierownik i 12 pracowników socjalnych. OPS realizuje zadania własne i zlecone gminie mające na celu poprawę poziomu życia osób i rodzin. Praca socjalna nakierowana jest na pomoc, osobom i rodzinom wymagającym pomocy, we wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie oraz tworzenia warunków do życiowego usamodzielniania osób objętych pomocą. Pracownicy socjalni starają się zapobiegać marginalizacji osób i grup oraz przeciwdziałać negatywnym zjawiskom w środowisku lokalnym.

Tabela 13. Powody przyznania pomocy na rok 2007

Powód przyznania pomocy	Liczba rodzin
Ubóstwo	148
Potrzeba ochrony macierzyństwa	4
Bezrobocie	181
Niepełnosprawność	114
Długotrwała choroba	25
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	42
Rodziny niepełne	18
Rodziny wielodzietne	28
Alkoholizm	10
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	0

Źródło: Dane UG Santok

Tabela 14. Liczba osób korzystających z opieki społecznej

2001r.	2002r.	2003r.	2004r.	2005r.	2006r.	2007r.
828	784	848	757	874	786	601

Źródło: Dane UG Santok

Tabela 15. Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w Gminie

2001r.	2002r.	2003r.	2004r.	2005r.	2006r.	2007r.
1616	1951	2807	2161	1150	1325	1125

Źródło: Dane UG Santok

Tabela 16. Odsetek osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w stosunku do ogółu mieszkańców Gminy

2001r.	2002r.	2003r.	2004r.	2005r.	2006r.	2007r.
22	27	38	29	16	18	15

Źródło: Dane UG Santok

8. Infrastruktura techniczna

Drogi i komunikacja publiczna

Po zmianach administracyjnych na terenie gminy Santok znajdują się drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne, o łącznej długości 373,5 km. Utrzymaniem i modernizacją dróg wojewódzkich zajmuje się Zarząd Dróg Wojewódzkich w Zielonej Górze - Biuro Zamiejscowe w Gorzowie Wlkp., drogami powiatowymi zarządza Powiatowy Zarząd Dróg w Gorzowie Wlkp., a drogami gminnymi Wójt Gminy Santok.

Na terenie gminy znajduje się docinek drogi krajowej nr 22, będąca północno - zachodnią granicą gminy, relacji Kostrzyn - Gorzów Wlkp. - Wałcz o łącznej długości 0,9 km.

Drogi wojewódzkie - na terenie Gminy Santok znajduje się 26,0 km dróg wojewódzkich

- Droga wojewódzka nr 158, przecinająca gminę z zachodu na wschód, relacji Gorzów Wlkp – Drezdenko.
- Droga wojewódzka nr 159 relacji Skwierzyna – Drezdenko (w miejscowości Nowe Polichno łączy się z drogą wojewódzką nr 158
- Drogi wojewódzkie są administrowane przez Zarząd Dróg Wojewódzkich w Zielonej Górze, podległy Marszałkowi Województwa.

Drogi powiatowe są uzupełnieniem sieci dróg wojewódzkich:

- Droga nr F1351, relacji Stare Polichno – Murzynowo.

Strategia społeczno – gospodarcza gminy Santok na lata 2008-2015

- Droga nr F1406, relacji Czechów – Wawrów – Wojcieszyce.
- Droga nr F1405, relacji Czechów – Janczewo – Zdroisk.
- Droga nr F1404, relacji Janczewo – Różanki
- Droga nr F1365, relacji Gorzów Wlkp. – Czechów – Santok
- Droga nr F1401, relacji Stare Polichno – Ludziszławice.
- Droga nr F1365, relacji Santok – Płomykowo – Górki Noteckie.
- Droga nr F1359, relacji Lipki Wlk. – Lipki Małe
- Droga nr F1403, relacji Gralewo (Szkoła Santok) – Płomykowo
- Droga nr F1402, relacji Płomykowo – Górki Noteckie
- Droga nr F1412, relacji Nierzym – Janczewo

Drogi powiatowe są administrowane przez Wydział Dróg Powiatowych w Gorzowie Wlkp., podległy Staroście Powiatu Ziemskiego.

Komunikacja publiczna.

Gmina Santok posiada regularne połączenia autobusowe z miejscowościami województwa lubuskiego:

Funkcjonują cztery linie autobusowe relacji: Gorzów Wlkp. – Santok – Lipki Wielkie – Drezdenko, Gorzów Wlkp. – Santok – Stare Polichno – Skwierzyna, Gorzów Wlkp. – Santok – Chełst i Gorzów Wlkp. – Międzyrzecz.

Komunikacja wodna, śródlądowa.

- Gmina Santok posiada sezonowe połączenia poprzez przystań rzeczną w Santoku dla statków turystycznych i sportowych, wyposażoną w urządzenia sanitarne oraz dostęp do wody i energii elektrycznej.

Kolejnictwo.

Przez województwo lubuskie przebiegają 3 ważne szlaki kolejowe:

- trasa E 40 z Europy Zachodniej, przez Berlin, Frankfurt, Poznań Warszawę do Rosji,
- trasa Berlin – Kostrzyn – Tczew – Kaliningrad (dawna Ostbahn – Kolej Wschodnia),
- Nadodrzańska Magistrala Kolejowa ze Szczecina przez Kostrzyn, Zieloną Górę, Wrocław do GOP.

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa Kostrzyn – Tczew . W gminie Santok jest stacja Santok,

Zaopatrzenie w wodę

Na terenie gminy znajduje się 8 stacji ujęć wody, w tym 6 wody pitnej. Większość ujęć i sieci wodociągowej są własnością gminy, zarządzane i eksploatowane przez Gminną Spółkę Wodno-Ściekową w Santoku z/s w Lipkach Wlk. Ujęcia te znajdują się w następujących miejscowościach:

- Wawrów; ujęcie obecnie wyłączone z eksploatacji, miejscowości została podłączona do sieci wodociągowej miasta Gorzowa Wlkp. Sieć na stanie gminy.
- Janczewo; zasila w wodę miejscowości: Janczewo, Górki, Gralewo oraz Czechów.
- Płomykowo; zasila w wodę miejscowości Santok i Płomykowo
- Stare Polichno, ujęcie obecnie wyłączone z eksploatacji. Sieć wodociągowa włączona w sieć zasilaną przez ujęcie w Ludziszławicach.
- Ludziszławice; ujęcie zasila w wodę miejscowości: Lipki Wielkie, Ludziszławice, Nowe Polichno, Stare Polichno i Mąkoszyce.
- Na gruntach miejscowości Czechów (teren po lewej stronie Warty) znajdują się stacje ujęcia wód podziemnych PWiK Sp. z o.o. w Gorzowie Wlkp. zasilające miasto Gorzów Wlkp.

Woda pochodząca z funkcjonujących ujęć wody, jest dobrej jakości. Stan wody poddawany jest bieżącej kontroli przez Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Gorzowie Wlkp.

Stacje uzdatniania wody występują wyłącznie na ujęciach w Janczewie i Płomykowie, gdzie parametry wody są pogorszone. Wydajność istniejących ujęć wody nie jest już wystarczająca dla zaspokojenia potrzeb istniejących i perspektywicznych. We wszystkich występują jednak ponadnormatywne ilości żelaza i manganu, wymaga to zastosowania procesu odżelaziania i odmanganiania, a w celu poprawy jakości i zaspokojenia potrzeb należy, w perspektywie, część miejscowości położonych w północnej części gminy (tj. Janczewo, Czechów i Gralewo), włączyć do systemu wodociągowego miasta Gorzów Wlkp.

Kanalizacja i oczyszczanie ścieków

Docelowa długość sieci kanalizacyjnych we wsiach i miejscowościach północnej części gminy wyniesie 23865 m, z czego 8553 m stanowią będą odcinki głównych kolektorów tłoczonych do oczyszczalni ścieków w Gorzowie Wlkp. Ścieki pochodzące z całej planowanej sieci kanalizacji sanitarnej będą odprowadzane kolektorem grawitacyjno - tłoczonym Santok – Czechów – Gorzów, do którego zostaną włączone dodatkowo miejscowości: Janczewo, Gralewo, Płomykowo i Stare Polichno.. Dla południowej części gminy planuje się budowę oczyszczalni ścieków m. Lipki Wielkie wraz z systemem przesyłowym ścieków relacji Lipki Wielkie – Jastrzębnik i Goszczanowo (gmina Drezdenko) i budowę systemu kanalizacyjnego w tych miejscowościach. Projekt zakłada również możliwość przyjęcia ścieków ze zbiorników bezodpływowych dla miejscowości przyległych : Nowe Polichno, Lipki Małe, Ludziszawice, Jastrzębnik, Mąkoszyce, Baranowice (ścieki dowożone – z uwagi na nieuzasadnioną ekonomicznie budowa sieci kanalizacyjnej).

Gospodarka odpadami

Utrzymanie porządku i czystości na terenie gminy reguluje uchwała Rady Gminy w Santoku nr XXXIX/246/06 z dnia 26 stycznia 2006r. (zmiana: uchwała Rady Gminy Santok Nr XL/255/2006 z dnia 23 marca 2006r.)

Nieczystości stałe z indywidualnych gospodarstw rolnych posesji oraz obiektów komunalnych usuwają, na podstawie uzyskanych zezwoleń firmy: „SULO” Polska Sp. z o.o. Oddział w Gorzowie Wlkp., „ALBAR” Wywóz Nieczystości z siedzibą w Gorzowie Wlkp., „RAGN – SELLS” Polska Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, „LAGUNA” Sp. z o.o. z siedzibą w Gorzowie Wlkp. oraz „ALBA” Ekoserwis z siedzibą w Radzionkowie. Firmy wyposażyły posesję i obiekty komunalne w kosze na śmieci, z których usuwa odpady raz tygodniowo. Odpady wywożone są na wysypisko odpadów w komunalnych prowadzone przez Regionalny Zakład Utylizacji Odpadów w Gorzowie Wlkp., Corocznie, w drodze przetargu, wyłaniana jest firma utrzymująca porządek na terenach zielonych, przystankach oraz w centrum poszczególnych miejscowości. Nieczystości płynne z miejscowości nie skanalizowanych (ze zbiorników bezodpływowych) usuwają: Gminna Spółka Wodno-Ściekowa w Santoku z/s w Lipkach Wlk., Zakład Usługowy przy Kółku Rolniczym w Lipkach Wlk., Wywóz Nieczystości Płynnych – W. Kucharska w Santoku . Nieczystości te wywożone są na

oczyszczalnie ścieków w Gralewie, oraz do punktów zlewnych oczyszczalni ścieków w Gorzowie Wlkp. Odpady zwierzęce pochodzące z uboju, usuwane są przez firmę „Farmutil” S.A – H. Stokłosa.

Prowadzona jest również, zgodnie z regulaminem utrzymania czystości, przez zobowiązane firmy selektywna zbiórka odpadów „u źródła”; tj. na posesjach, w systemie workowym (plastik, szkło, papier).

Gaz sieciowy

Gmina Santok szczególny nacisk położyła na radykalną poprawę stanu środowiska naturalnego, dzięki tej idei w latach 1990 – 98 na terenie gminy dynamicznie rozwinęła się budowa gazociągów. Gmina zasilana jest przez Rejon Gazowniczy Gorzów gazem Gz – 50 (Oddział firmy TEGAS S.A z Wysogotowa k /Poznania)

Obecny stan gazyfikacji

- 1.** Gazociąg średniego ciśnienia w miejscowości Wawrów
  - Długość sieci – 7,2 km
  - Liczba odbiorców – 293
- 2.** Gazociąg średniego ciśnienia w miejscowości **Janczewo**
  - Długość sieci – 9,8 km
  - Liczba odbiorców – 135
- 3.** Gazociąg średniego ciśnienia w miejscowości **Czechów**
  - Długość sieci – 11 ,0 km
  - Liczba odbiorców – 108
- 4.** Gazociąg średniego ciśnienia w miejscowości **Gralewo**
  - Długość sieci – 6,3 km
  - Liczba odbiorców – 68
- 5.** Gazociąg średniego ciśnienia w miejscowości **Santok**
  - Długość sieci – 8,8 km
  - Liczba odbiorców – 80
- 6.** Gazociąg średniego ciśnienia Santok – Stare Polichno – Lipki Wielkie
  - Długość sieci - 10,5 km

Łączna długość sieci gazowej na terenie gminy wynosi – 53,6 km. Dostęp do gazu posiada większość mieszkańców miejscowości gminy – potencjalnie to ponad 1.200 obiektów, tj. blisko 95% mieszkańców gminy.

Energetyka

Przez zachodnią część gminy (rejon Czechowa) przebiega linia wysokiego napięcia 400 kV. Relacji Krajnik – Plewiska. Ponadto dwie linie średniego wysokiego napięcia 110 kV; jedna w rejonie Czechowa, druga relacji Gorzów – Strzelce Krajeńskie przecina gminę z północnego zachodu do miasta Gorzowa. Linie średniego napięcia 15 kV przebiegają przez większość miejscowości, oprócz Lipiek Małych, Mąkoszyc i Baranowic. Sieć linii rozdzielczych niskiego napięcia (0,4 kV) istnieją w każdej miejscowości.

Telekomunikacja

Teren gminy znajduje się w rejonie działania Telekomunikacji Polskiej S.A – Zakładu Telekomunikacji w Gorzowie. Operator w latach 1996 – 1999 w znacznym stopniu zainwestował w rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej. Zaowocowało to budową szeregu nowoczesnych sieci magistralnych (światłowody – dostęp do internetu) oraz ziemnych sieci rozdzielczych. W okresie tym wymieniono również starą centralę automatyczną w Santoku i Lipkach Wielkich, na cyfrową.

Część II

Uwarunkowania i problemy dalszego rozwoju Gminy SANTOK

Diagnoza stanu społeczno - gospodarczego Gminy SANTOK stała się merytoryczną podstawą do¹:

¹ Przez **szansę** należy rozumieć czynniki, zdarzenia, okoliczności, zjawiska i procesy występujące w otoczeniu gminy (powiatowym, wojewódzkim, krajowym i międzynarodowym), które mają korzystny (pozytywny) wpływ na jej obecne funkcjonowanie i dalszy rozwój. Szanse sprzyjają więc rozwojowi gminy. Przez **zagrożenie** należy rozumieć uzasadnione zjawisko, okoliczność, zdarzenie lub proces występujący w otoczeniu gminy (powiatowym, wojewódzkim, krajowym i międzynarodowym), które mają niekorzystny (negatywny) wpływ na jej obecne funkcjonowanie i dalszy rozwój. Zagrożenia stanowią więc bariery, utrudnienia w rozwoju gminy. Mogą być także przyczyną konieczności poniesienia dodatkowych kosztów związanych z jej bieżącym funkcjonowaniem i dalszym rozwojem (np. dopłata z budżetu gminy do oświaty, bowiem przekazywana subwencja oświatowa nie pokrywa pełnych kosztów, dopłata do remontów dróg powiatowych). Przez **silne strony** należy rozumieć szeroko rozumiane walory i zasoby gminy. Ponadto zaliczyć do nich można również umiejętności władz gminy w zakresie zarządzania, tworzenia lokalnego klimatu dla przedsiębiorczości w celu stymulowania i wspierania rozwoju gospodarki lokalnej, współpracy z organizacjami pozarządowymi, aktywności w pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych na realizację różnego rodzaju przedsięwzięć o charakterze publicznym. Z kolei **słabe**

PO PIERWSZE - wskazania kluczowych zewnętrznych uwarunkowań, czyli zdarzeń, zjawisk, tendencji i procesów, wpływających pozytywnie lub negatywnie na rozwój Gminy (obecnie lub w przyszłości), czyli zaprezentowanie jej szans i zagrożeń rozwojowych,

PO DRUGIE - identyfikacji podstawowych wewnętrznych uwarunkowań jej dalszego rozwoju, wynikających z obecnej sytuacji w sferze społecznej, gospodarczej, ekologicznej, przestrzennej i dziedzictwa kulturowego, czyli przedstawienie silnych i słabych stron Gminy jest to samoocena stanu istniejącego),

PO TRZECIE - wskazania głównych problemów dalszego jej rozwoju, które wymagają podjęcia określonych działań naprawczych zmierzających do likwidacji barier i ograniczeń rozwojowych lub co najmniej złagodzenia ich negatywnego wpływu na środowisko życia i pracy mieszkańców Gminy - czyli przedstawienie katalogu jej głównych problemów rozwojowych. Oddziaływania te tworzą uwarunkowania zewnętrzne (aktualne i przewidywane w przyszłości) w postaci zestawu szans i zagrożeń dla bieżącego funkcjonowania i dalszego rozwoju Gminy Santok.

1. Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju

Na zewnętrzne uwarunkowania Gminy Santok składają się następujące okoliczności i procesy zachodzące w:

- otoczeniu międzynarodowym - ogólna sytuacja społeczno - gospodarcza, kierunki i priorytety rozwoju Unii Europejskiej oraz rozmiary środków pomocowych przeznaczonych dla poszczególnych państw członkowskich,
- otoczeniu krajowym i regionalnym (województwo lubuskie) - polityki sektorowo branżowe oraz regionalna i zagospodarowania przestrzennego,
- otoczeniu ekonomicznym - dynamika rozwoju gospodarczego, w tym rolnictwa i przetwórstwa rolno - spożywczego, wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu,
- otoczeniu społecznym - zmiany w stylu życia, preferencji konsumpcyjnych, form spędzania wolnego czasu, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu obywateli i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej,
- otoczeniu technologicznym - procesy innowacyjne, nowe technologie, tendencje w

---

strony są konsekwencją ograniczeń (niedoborów) szeroko rozumianych walorów i zasobów gminy. Duża liczba słabych stron gminy osłabia jej zdolność do konkurowania z innymi w pozyskaniu inwestorów, nowych mieszkańców i turystów oraz zewnętrznych środków finansowych, a także ogranicza skalę i dynamikę jej dalszego rozwoju.

Strategia społeczno – gospodarcza gminy Santok na lata 2008-2015

modernizacji procesów wytwórczych,

- otoczeniu prawnym - podstawy ustrojowo - prawne funkcjonowania i rozwoju państwa, społeczeństwa, samorządu terytorialnego,
- otoczeniu ekologicznym - kierunki i priorytety działań, społecznych, organizacyjnych i technicznych na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego oraz przeciwdziałania jego degradacji.

Na dzień dzisiejszy, główne bariery ograniczające skalę i tempo rozwoju społeczno gospodarczego Gminy Santok tkwią przede wszystkim w jej otoczeniu, zaś władze stanowiące (Rada Gminy) i wykonawcze (Wójt Gminy) praktycznie nie mają żadnego wpływu na to, co się w nim dzieje. Mogą jedynie stale śledzić (monitorować) zmiany w otoczeniu, co umożliwia zidentyfikowanie obecnych i przyszłych zagrożeń oraz szans rozwojowych Gminy Santok. Szczególnie niekorzystny wpływ na jej funkcjonowanie i dalszy rozwój może mieć:

- ograniczanie wydatków z budżetu państwa na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu, pomoc socjalną, edukację, kulturę i turystykę, bezpieczeństwo publiczne, a także zmniejszające się rozmiary przekazywanych do budżetów jednostek samorządu terytorialnego - dotacji i subwencji,
- brak systemowych rozwiązań w rolnictwie i przetwórstwie rolno - spożywczym gwarantujących w dłuższym okresie stabilność i opłacalność produkcji,
- niestabilne przepisy prawa,
- bariery biurokratyczne i skomplikowane procedury (czaso - i kosztochłonne) w pozyskiwaniu środków finansowych z funduszy pomocowych Unii Europejskiej. Jeśli ta niekorzystna sytuacja będzie się nadal utrzymywać, to w rezultacie na terenie Gminy Santok pogłębiać się będą problemy społeczno-gospodarcze. Zmniejszać się będą także dochody budżetu Gminy, co przy konieczności zabezpieczenia środków finansowych na działalność bieżącą skutkować będzie ograniczeniem wydatków inwestycyjnych. W efekcie trzeba będzie odkładać w czasie realizację wielu niezbędnych inwestycji gminnych. W konsekwencji środowisko życia i pracy mieszkańców Gminy Santok nie będą ulegały systematycznej i odczuwalnej poprawie.

Przy obecnych niekorzystnych uwarunkowaniach zewnętrznych, tkwiących w otoczeniu Gminy Santok nie jest możliwe skuteczne rozwiązywanie szeregu problemów, występujących na jej terenie wyłącznie własnymi siłami, bowiem zasobność budżetu Gminy jest dalece niewystarczająca w stosunku do występujących

potrzeb. Syntetyczne zestawienie kluczowych szans i zagrożeń rozwoju Gminy Santok można przedstawić następująco:

KLUCZOWE SZANSE (OBECNE I POTENCJALNE) TKWIĄCE W OTOCZENIU GMINY SANTOK - czynniki stymulujące i wspierające jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy.
Otoczenie międzynarodowe i ogólnokrajowe
Trwały i dynamiczny rozwój gospodarczy Polski (średnioroczne tempo wzrostu Produktu Krajowego Brutto powyżej 5%).
Trwała koniunktura gospodarcza w krajach Unii Europejskiej i na Wschodzie, umożliwiająca wzrost eksportu polskich towarów, w tym płodów rolnych co sprzyjać będzie poprawie koniunktury gospodarczej w Polsce.
Realizacja spójnej i kompleksowej polityki regionalnej Państwa kompatybilnej z rozwiązaniami Unii Europejskiej skierowanej na wyrównywanie dysproporcji rozwojowych i tworzenie trwałych podstaw rozwoju gospodarczego w poszczególnych województwach oraz stworzenie niezbędnej do tego struktury instytucjonalnej.
Maksymalne wykorzystanie przez Polskę pomocy finansowej Unii Europejskiej (kwoty przeznaczonej dla naszego kraju w latach 2007-2013) z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.
Systemowa pomoc i wsparcie ze strony Rządu RP dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, a także rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego.
Wzrost zagranicznego i krajowego popytu na „zdrową żywność”, co przyczyni się do rozwoju rolnictwa ekologicznego.
Wzrost poziomu wykształcenia społeczeństwa polskiego oraz kształcenie zgodnie z potrzebami nowoczesnej gospodarki i szeroko rozumianych usług.
Współfinansowanie z budżetu państwa tworzenia nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla absolwentów szkół, w tym pozarolniczych miejsc pracy na terenach wiejskich.
Preferencyjne kredyty i ulgi podatkowe dla przedsiębiorców zwiększających zatrudnienie.
Decentralizacja finansów publicznych oraz stabilne „reguły gry” w zakresie finansowania jednostek samorządu terytorialnego z budżetu państwa.
Wzrost nakładów finansowych z budżetu państwa na edukację (do min. 4% PKB – jest to minimalny standard określony przez UNESCO) i ochronę zdrowia (składka na ubezpieczenia zdrowotne ok. 10%) oraz pomoc społeczną.
Preferencje kredytowo-podatkowe dla ludności budującej domy i mieszkania.
Zmiany procesów produkcyjnych (nowoczesne i bezpieczne ekologicznie technologie) oraz minimalizacji zużycia surowców naturalnych i emisji zanieczyszczeń do środowiska przyrodniczego, a także racjonalna gospodarka odpadami stałymi (recykling).
Poprawa stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz aktywne zwalczanie patologii społecznych.
Rozwój współpracy sektora publicznego (państwowego i samorządowego) z organizacjami pozarządowymi (fundacje, stowarzyszenia) na rzecz rozwoju edukacji, kultury i sztuki oraz opieki społecznej. Wspieranie rozwoju wolontariatu jako formy pomocy osobom i rodzinom znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.
Otoczenie wojewódzkie i powiatowe
Zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno - gospodarczego pomiędzy

poszczególnymi obszarami (powiatami) województwa lubuskiego, w tym w relacji Gorzów Wlkp. - pozostałe obszary oraz miasta - tereny wiejskie.
Rozbudowa oraz modernizacja dróg krajowych i wojewódzkich.
Opracowanie przez samorząd województwa lubuskiego: Strategii rozwoju województwa lubuskiego do 2020 roku oraz Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 jako podstawy do absorpcji środków pomocowych UE.
Opracowanie przez samorząd województwa lubuskiego: Planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego, Programu ochrony środowiska województwa lubuskiego i Planu gospodarki odpadami w województwie lubuskim.
Dobre warunki do rozwoju turystyki i agroturystyki w powiecie gorzowskim.
Relatywnie dobrze rozwinięta infrastruktura społeczna na terenie powiatu gorzowskiego (oświata, opieka zdrowotna, opieka społeczna, sport).
Opracowanie przez Starostwo Powiatowe w Gorzowie Wlkp. Strategii rozwoju powiatu gorzowskiego.
Aktywna działalność na rzecz aktywizacji osób bezrobotnych prowadzona przez Powiatowy Urząd Pracy w Gorzowie Wlkp.
Przyjazna polityka władz promująca przedsiębiorczość i aktywizująca środowisko lokalne

**KLUCZOWE ZAGROŻENIA (OBECNE I POTENCJALNE) TKWIĄCE W
OTOCZENIU GMINY SANTOK - czynniki ograniczające i hamujące jej
dalszy rozwój społeczno-gospodarczy**

Otoczenie międzynarodowe i ogólnokrajowe

Nie wykorzystanie pomocy finansowej Unii Europejskiej przeznaczonej dla Polski w latach 2007-2013 (fundusze strukturalne i Fundusz Spójności).
Niskie tempo wzrostu Produktu Krajowego Brutto (poniżej 5% rocznie).
Wzrost poziomu inflacji, co w konsekwencji spowoduje wzrost cen towarów i usług oraz oprocentowania kredytów bankowych dla ludności i podmiotów gospodarczych.
Wzrastająca skala i zakres zadań samorządu gminnego bez zagwarantowania odpowiednich środków finansowych z budżetu państwa – powoduje to wzrost dopłat z budżetów gmin do zadań, które winny być finansowane z budżetu państwa (edukacja, ochrona zdrowia, pomoc społeczna).
Brak systemowej pomocy państwa dla rolnictwa i obszarów wiejskich oraz rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego.
Brak aktywnej polityki państwa w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy, w tym pozarolniczych na terenach wiejskich, a tym samym przeciwdziałania bezrobociu. Zbyt małe środki z budżetu państwa na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu.
Wzrost zjawiska ubóstwa ekonomicznego w społeczeństwie polskim - pauperyzacja osób i rodzin, co prowadzi do ich wykluczenia społecznego.
Zwiększanie się rozmiarów przestępczości i innych przejawów patologii społecznej przy jednoczesnym utrzymywaniu poziomu nie dofinansowania służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne (Policja, Straż Pożarna) oraz wymiaru sprawiedliwości (sądy i prokuratura). W społecznym odczuciu występuje obecnie duże zagrożenie bezpieczeństwa publicznego. Dotyczy to zarówno przestępczości wobec osób i rodzin, jak i ich mienia
Pogorszenie dostępności do świadczeń medycznych w odczuciu społecznym, zwłaszcza usług o charakterze specjalistycznym (wizyty u lekarzy specjalistów, specjalistyczne badania diagnostyczne, pomoc szpitalna). Jest to wynikiem ustalenia zbyt niskiej stawki na ubezpieczenia zdrowotne.
Zbyt małe środki finansowe z budżetu państwa na zabezpieczenie potrzeb ludności w

zakresie pomocy społecznej.
Spadek nakładów finansowych na oświatę i wychowanie w budżecie państwa. I tak, w 1998 roku - 3,22%, w 1999 roku (roku rozpoczęcia reformy) - 3,16%, zaś w 2006 roku - 2,71%. Natomiast według UNESCO nakłady na oświatę powinny kształtować się na poziomie 5,2% produktu krajowego brutto, a nakłady w granicach 4% to niezbędne minimum. Ta sytuacja doprowadziła w konsekwencji do trudnej sytuacji w oświacie, co odbija się negatywnie zarówno na warunkach materialnych (baza lokalowa wraz z niezbędnym wyposażeniem), jak i poziomie nauczania. Spadek realnej wartości subwencji oświatowej powoduje konieczność coraz większego dofinansowywania oświaty z budżetów jednostek samorządu terytorialnego.
Utrzymujące się bardzo niskie nakłady finansowe na mieszkalnictwo w budżecie państwa (obecnie zaledwie 0,38% Produktu Krajowego Brutto - udział ten winien wynosić ok. 1,5-2%).
Niski poziom nakładów finansowych na budowę i modernizację dróg kołowych (krajowych, wojewódzkich), co przy dynamicznym rozwoju motoryzacji powodować będzie stałe pogarszanie się warunków podróżowania i bezpieczeństwa ruchu drogowego.
Brak aktywnej polityki regionalnej na szczeblu centralnym uwzględniającej zarówno decydujące dla długofalowego rozwoju kraju wymogi zwiększania efektywności gospodarowania, jak i wymogi polityki społecznej państwa. Założeniem tej ostatniej winno być dążenie do zapewnienia „równych szans życiowych” obywatelom żyjącym w zróżnicowanych przestrzennie warunkach społeczno-gospodarczych.
Otoczenie wojewódzkie i powiatowe
Utrzymywanie się znaczących dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno - gospodarczego i poziomie życia ludności pomiędzy poszczególnymi obszarami województwa lubuskiego.
Odpływ najbardziej aktywnych, młodych i wykwalifikowanych osób z małych miast i obszarów wiejskich (tzw. „wysysające” oddziaływanie miast, zwłaszcza dużych).
Wysoki udział w ogólnej liczbie bezrobotnych w województwie lubuskim ludności wiejskiej, co świadczy o ogromie problemów wsi i stwarza groźbę marginalizacji i pauperyzacji jej mieszkańców.
Bezrobocie, w tym „ukryte” na terenach wiejskich w powiecie gorzowskim.
Brak dostatecznej liczby nowych miejsc pracy, w tym dla absolwentów szkół w powiecie gorzowskim. (w Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Gorzowie Wlkp. powstaje coraz więcej miejsc pracy, poprzez lokowanie nowych zakładów pracy)
Niedostateczne środki finansowe będące w dyspozycji Powiatowego Urzędu Pracy w Gorzowie Wlkp. na aktywne formy przeciwdziałaniu bezrobociu (aktywizacja zawodowa absolwentów, pożyczki dla bezrobotnych, kursy i szkolenia).
Zły stan techniczny dróg powiatowych na terenie powiatu gorzowskiego .
Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna na terenie powiatu gorzowskiego w zakresie kanalizacji sanitarnej, oczyszczania ścieków, gospodarki odpadami, gazyfikacji, elektroenergetyki.
Słaba jakość gleb na terenie powiatu gorzowskiego.
Niewielka ilość zakładów przetwórstwa rolno - spożywczego na terenie powiatu gorzowskiego.
Niski poziom rozwoju przedsiębiorczości oraz stref aktywności gospodarczej

2. Wewnętrzne uwarunkowania rozwoju - ocena stanu istniejącego

Oprócz uwarunkowań zewnętrznych zasadniczy wpływ na skalę i tempo zaspokajania zbiorowych potrzeb mieszkańców Gminy Santok będą miały lokalne źródła, tj. jej walory i zasoby. Tworzą one uwarunkowania wewnętrzne (aktualne

i przewidywane w przyszłości) w postaci zestawu silnych i słabych stron Gminy. Ich enumeracja jest swoistą „samooceną”, osiągniętego dotąd poziomu rozwoju społeczno - gospodarczego. Analiza silnych i słabych stron wskazuje na potencjał rozwojowy Gminy. Uwarunkowania wewnętrzne rozwoju Gminy Santok w kategoriach jej silnych i słabych stron przedstawiają się następująco:

SILNE STRONY GMINY SANTOK (czynniki stymulujące i wspierające dalszy rozwój społeczno- gospodarczy)	SŁABE STRONY GMINY SANTOK (czynniki ograniczające i hamujące dalszy rozwój społeczno-gospodarczy)
Korzystne połączenia komunikacyjne Gminy z otoczeniem, Na terenie gminy znajduje się docinek drogi krajowej nr 22, będąca północno - zachodnią granicą gminy, relacji Kostrzyn - Gorzów Wlkp. – Wałcz.	Emigracja ludzi młodych w poszukiwaniu pracy
Poczucie historycznego przywiązania mieszkańców do Gminy.	Trudności w wyposażeniu w urządzenia infrastruktury technicznej - zbiorcze systemy zaopatrzenia w wodę i kanalizacji sanitarnej oraz w oczyszczalnię ścieków (wysokie koszty budowy i eksploatacji w przeliczeniu na 1 mieszkańca).
Rozwój agroturystyki wynikającej z korzystnego położenia Gminy	Znaczne rozmiary bezrobocia. Bezrobocie w gospodarstwach rolnych. Brak pozarolniczych miejsc pracy.
Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa	Zbyt mały budżet Gminy, uniemożliwiający prowadzenie zbyt wielu inwestycji.
Brak uciążliwego przemysłu	Mała aktywność działań organizacji pozarządowych, rad sołeckich,
Duże możliwości rozwoju produkcji roślinnej, warzywniczej	Brak bazy noclegowej i żywieniowej pozwalające w pełni wypromować walory turystyczne gminy
Bogate środowisko przyrodnicze (wody, kompleksy leśne, rzeźba terenu, bogata flora i fauna)	Brak zabudowy letniskowej i rekreacyjnej
Duża atrakcyjność turystyczno wypoczynkowa – rozwój turystyki kwalifikowanej, wędrowskiej i kajakowej	Niewystarczające zagospodarowanie otoczenia rzek (czystość brzegów, punktów biwakowych, miejsc rekreacji i czynnego wypoczynku)
Rozwój budownictwa letniskowego w obrębie zabudowy wiejskiej	Mała ilość gospodarstw agroturystycznych
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE
Walory przyrodnicze Gminy stwarzające możliwość rozwoju usług rekreacyjno wypoczynkowych.	Niewystarczające zagospodarowanie otoczenia rzek (czystość brzegów, punktów biwakowych, miejsc rekreacji i czynnego wypoczynku)

Niewielkie zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego.	Zły stan czystości rzek przepływających przez Gminę
Dobry stan zdrowotności lasów.	Zaśmiecanie lasów - liczne „dzikie” wysypiska śmieci.
Niski poziom chemizacji rolnictwa.	Brak powszechnych nawyków i podstaw proekologicznych wśród mieszkańców Gminy
Brak przemysłu degradującego środowisko.	Niekontrolowane zrzuty nieczyszczonych ścieków z gospodarstw domowych do rowów melioracyjnych, przydrożnych i do ziemi, co powoduje zanieczyszczenie i eutrofizację wód powierzchniowych. Wpływa to również na zanieczyszczenie wód podziemnych.
Korzystne warunki dla wykorzystania odnawialnych źródeł energii (biomasa).	Niedostateczny lub wręcz zły stan techniczny kanałów odwadniających (52 km), rowów melioracyjnych oraz wałów przeciwpowodziowych. Niedostateczny poziom lub brak planowanych modernizacji, bieżącej konserwacji i napraw przez instytucję odpowiedzialną, tj. Urząd Marszałkowski w imieniu którego działa Lubuski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Zielonej Górze.
GOSPODARKA LOKALNA	GOSPODARKA LOKALNA
Korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego.	Zdecydowana większość gospodarstw rolnych prowadzi wyłącznie działalność rolniczą.
Dobrze rozwinięta sieć handlowa.	Niewielka liczba dużych podmiotów gospodarczych, dających zatrudnienie większej liczbie pracowników.
Rezerwy terenów pod rozwój budownictwa mieszkaniowego, agroturystyki, i działalności produkcyjno -usługowej.	Tradycyjne rolnictwo. Rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Niewielki potencjał produkcyjny. Nie doinwestowanie części gospodarstw rolnych.
Na terenie Gminy funkcjonuje ok. 770 podmiotów gospodarczych.	Trudności ze zbytem produktów rolnych. Niska opłacalność produkcji rolniczej. Brak kooperacji wśród rolników.
Duża aktywność mieszkańców w organizacji wspólnych przedsięwzięć	Brak zaplecza turystycznego oraz kompleksowej obsługi turystycznej
Promocja przedsiębiorczości w gminie przez władze lokalne	Niski udział instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości i rozwój gospodarczy w Gminie.
Przygotowana odpowiednia ilość terenów do budowy i osiedlania	Brak Instytucji Otoczenia Biznesu
OŚWIATA	OŚWIATA
Wykształcona, mobilna kadra pedagogiczna w placówkach oświatowych.	Duże koszty związane z utrzymaniem gminnych placówek oświatowych.
Bogata oferta zajęć pozalekcyjnych w szkołach.	Niedostatecznie przystosowane niektóre Gminne Przedszkola, brak odpowiedniej infrastruktury

Pozyskiwane środków unijnych przez władze szkoły	Niewystarczająca dodatkowa oferta edukacyjna w zakresie nowych form nauczania, zarówno na poziomie wychowania przedszkolnego jak i podstawowego.
Wzrost zainteresowania pozyskaniem wykształcenia średniego i wyższego	Niektóre gminne placówki oświatowe wymagają modernizacji i dostosowania do potrzeb edukacyjnych, w szczególności w zakresie zastosowania nowych form nauczania
Dobre relacje między szkołą a rodzicami	
Pełny dostęp do Internetu na terenie całej Gminy plus działanie Gminnego Centrum Informacji w Santoku oraz Internetowego Centrum Edukacyjno – Oświatowego na Wsi w Lipkach Wielkich z bezpłatnym dostępem do sieci dla mieszkańców	
Szkoły posiadają pracownie internetowe z dostępem do internetu	
OCHRONA ZDROWIA I POMOC SPOŁECZNA	OCHRONA ZDROWIA, POMOC SPOŁECZNA i BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE
Dobre rozpoznanie problemów mieszkańców przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Szeroki zakres pomocy społecznej realizowanej na rzecz osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.	Niewystarczające środki na działania w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w Gminie
Dobrze przygotowana kadra Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. GOPS systematycznie prowadzi monitoring potrzeb oraz współpracuje ze wszystkimi podmiotami działającymi w sferze pomocy społecznej.	Niski udział organizacji pozarządowych na terenie Gminy, w rozwiązywaniu problemów społecznych.
	Małe zaangażowanie mieszkańców w działalność społeczną . Trudności w organizowaniu wolontariatu.
	Niska świadomość części mieszkańców i brak wiary w możliwość skutecznego rozwiązania swoich problemów życiowych.
	Niedostateczne wyposażenie nie których jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w podstawowy i specjalistyczny sprzęt służący ochronie mienia, zdrowia, życia ludzkiego oraz ochronie środowiska.
KULTURA, SPORT I REKREACJA	KULTURA, SPORT I REKREACJA
Występowanie zabytkowych obiektów – budownictwo sakralne.	Niewystarczająca baza noclegowa i gastronomiczna w celu rozwoju turystyki
Bogata oferta kulturowa – dziedzictwo kulturowe	Niewystarczające zagospodarowanie otoczenia rzek (czystość brzegów, punktów

	biwakowych, miejsc rekreacji i czynnego wypoczynku)
Bogata historia Grodu Santok, przyciągająca turystów, archeologów, badaczy i pasjonatów historii	Brak wystarczającej zabudowy letniskowej / wypoczynkowej
Prowadzone badania archeologiczne, liczne wykopaliska	Brak kompleksu sportowo – rekreacyjnego
Funkcjonowanie Muzeum Grodu Santok w Santoku	Brak klubów młodzieżowych i klubu seniora
Bardzo dobra współpraca Gminnego Ośrodka Kultury z Urzędem Gminy	Niewystarczające wsparcie finansowe działalności stowarzyszeń i zespołów w zakresie promowania kultury
	Niski poziom obiektów kultury na obszarach wiejskich w tym sale wiejskie
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA
Dobra jakość wody pitnej dostarczanej siecią wodociągową.	Niedostatecznie jeszcze rozwinięty system kanalizacji sanitarnej oraz oczyszczalni ścieków (gminnych i przydomowych) - powoduje to zanieczyszczanie wód podziemnych i cieków wodnych.
Selektywna zbiórka odpadów.	Zły stan techniczny dróg powiatowych
Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa	Niedobory w zakresie chodników i urządzeń bezpieczeństwa pieszych, rowerzystów i ruchu kołowego na drogach publicznych.
Pozyskanie wsparcia finansowego z Funduszy strukturalnych na budowę sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej	Niedostateczna liczba utwardzonych ścieżek rowerowych
Dobrze rozwinięta sieć telekomunikacyjna	Nie kompleksowo rozwiązana gospodarka odpadami
OBSŁUGA ADMINISTRACYJNA MIESZKAŃCÓW	OBSŁUGA ADMINISTRACYJNA MIESZKAŃCÓW
Dobrze przygotowana kadra pracująca w Urzędzie Gminy.	Brak sprawnie działającego systemu informatycznego Gminy
Stały wzrost dochodów budżetu Gminy.	Niewystarczająca promocja Gminy poza granicami Kraju

Biorąc pod uwagę wyniki uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych Gminy Santok, jej władze swą działalność będą koncentrować na dwóch rodzajach postępowania, a mianowicie:

- zorientowanego na świat zewnętrzny (otoczenie Gminy), poszukując w nim szans (sposobności) i unikając zagrożeń rozwojowych. Innymi słowy chodzi tu z jednej strony o maksymalne wykorzystywanie pojawiających się szans rozwojowych, z drugiej

zaś - minimalizowanie negatywnych oddziaływań (zagrożeń) - jest to swoista "ochrona" przed niesprzyjającym otoczeniem.

- zorientowanego na zasoby wewnętrzne, czyli zasoby własne Gminy (społeczne, gospodarcze, infrastrukturalne, przestrzenne, ekologiczne, finansowe i kadrowe), które z jednej strony wpływają na środowisko życia i pracy obecnych mieszkańców oraz funkcjonowania zlokalizowanych już podmiotów gospodarczych, z drugiej zaś strony determinują poziom jej atrakcyjności lokalizacyjnej dla potencjalnych mieszkańców i podmiotów gospodarczych w przyszłości. Chodzi tu o dalsze umacnianie silnych stron oraz o eliminowanie słabych stron Gminy Santok

3. Problemy wymagające podjęcia działań naprawczych

Podstawą do formułowania strategicznych problemów rozwojowych Gminy są wyniki przeprowadzonej analizy uwarunkowań, a zwłaszcza identyfikacja zagrożeń rozwojowych, tkwiących w otoczeniu oraz słabych stron. Wychodząc od definicji problemu, jako „zadania danego do rozwiązania (wykonania)” wskazano na te, które powodują obecnie lub powodować będą w przyszłości powstawanie barier rozwoju społeczno - gospodarczego Gminy, a w konsekwencji rzutować będą na środowisko życia i pracy mieszkańców oraz funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Są to określone uciążliwości, których usunięcie lub, co najmniej złagodzenie ich negatywnych skutków wymaga podjęcia określonych działań naprawczych (w wielu przypadkach długookresowych). Efektem takiego podejścia było zdefiniowanie głównych problemów rozwojowych Gminy, których enumerację prezentuje poniższe zestawienie.

KATALOG GŁÓWNYCH PROBLEMÓW ROZWOJOWYCH GMINY SANTOK (problemy wymagające podjęcia działań naprawczych)
Niedobory w zakresie oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacji sanitarnej
Niska jakość istniejących sieci wodociągowych
Słaby poziom uzdatniania wody, niska jakość urządzeń uzdatniających
Zły stan dróg, niedobory w wyposażeniu w chodniki, urządzenia zwiększające bezpieczeństwo pieszych, rowerzystów i ruchu kołowego, brak ścieżek rowerowych
Brak rozwiązanej kompleksowo gospodarki odpadami
Niewystarczające zagospodarowanie otoczenia rzek (czystość brzegów, punktów biwakowych, miejsc rekreacji i czynnego wypoczynku)
Brak kompleksu sportowo – rekreacyjnego
Niska świadomość ekologiczna

Niski poziom uzbrojenia terenów pod budowę
Brak zaplecza turystycznego oraz kompleksowej obsługi turystycznej
Niedostateczna ilość na terenie Gminy pozarolniczych miejsc pracy
Trudności ze zbytem produktów rolnych oraz niska opłacalność produkcji rolniczej.
Mała aktywność w pozyskiwaniu środków unijnych przez organizacje pozarządowe
Niski udział instytucji wspierających przedsiębiorczość i rozwój gospodarczy

Zdefiniowane główne problemy rozwojowe Gminy Santok stanowią podstawę do formułowania celów rozwoju, a także określenia strategicznych programów działań realizacyjnych.

4. Zrównoważony rozwój

Istotą zrównoważonego rozwoju jest zapewnienie trwałej poprawy środowiska życia współczesnych i przyszłych pokoleń poprzez kształtowanie właściwych proporcji między rozwojem społeczno - gospodarczym a stanem środowiska przyrodniczego. Przyjmuje on za swoją podstawę założenie, że poprawa, a co najmniej nie pogarszanie stanu środowiska przyrodniczego, winny być jednym z podstawowych czynników warunkujących poprawę środowiska życia i pracy człowieka. Dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju konieczne jest, aby ochrona środowiska przyrodniczego stanowiła nieodłączną część procesów rozwoju społeczno - gospodarczego i zagospodarowania przestrzennego, a także aby nie była rozpatrywana w oderwaniu od nich. Innymi słowy, zrównoważony rozwój to nadanie postępowi cywilizacyjnemu kierunku zachowującego w sposób trwały zasoby i walory środowiska przyrodniczego oraz czynna jego ochrona. Na zrównoważony rozwój składają się cztery podstawowe elementy:

- planowanie dla przyszłości, czyli rozwiązując dzisiejsze problemy nie zapominamy przyszłych pokoleniach i jego potrzebach,
- planowanie dla środowiska życia i pracy człowieka, obejmującego zarówno elementy przyrodnicze, jak i antropogeniczne (wytworzone przez człowieka),
- zapewnienie sprawiedliwego dostępu do zasobów przyrodniczych obecnych i przyszłych pokoleń,
- szeroki udział różnych grup społecznych w podejmowaniu decyzji dotyczących kierunków i tempa procesów rozwojowych. Wprowadzane od kilku lat w Polsce przepisy prawa tworzą warunki dla urzeczywistniania zasady zrównoważonego

Strategia społeczno – gospodarcza gminy Santok na lata 2008-2015

rozwoju, co znalazło swój wyraz w zapisach Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997² roku, jak też w ustawach: prawo ochrony środowiska³ oraz o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym⁵. Wprowadzanie w życie tej zasady wynika także z zobowiązań międzynarodowych. Polska podpisała w 1992 roku Deklarację z Rio de Janeiro oraz Agendę 21 określającą prawa i obowiązki państw w procesie realizacji zasady zrównoważonego rozwoju oraz zestaw zaleceń dla działań na rzecz jej urzeczywistnienia. Także podpisany przez Polskę w 1991 roku Układ Stowarzyszeniowy z WE zawiera zapis, że “polityka realizacji rozwoju społeczno-gospodarczego Polski powinna kierować się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Należy podkreślić, że we wspólnej polityce ochrony środowiska Unii Europejskiej największy nacisk kładzie się obecnie na zrównoważony rozwój uwzględniający potrzeby obecnego i przyszłych pokoleń. Zakłada ona osiągnięcie następujących celów:

- zachowanie i wzrost jakości życia,
- racjonalizację zakresu i charakteru produkcji oraz konsumpcji energii,
- zachowanie, ochronę i poprawę środowiska naturalnego (ochrona dziedzictwa przyrodniczego, unikanie wyrządzania trwałych szkód w środowisku, zapobieganie zanieczyszczeniom i szkodom oraz ich ograniczanie),
- zmianę nawyków konsumpcyjnych obywateli w kierunku proekologicznej konsumpcji,
- zapewnienie ciągłego dostępu do surowców naturalnych, rozsądne i racjonalne ich wykorzystanie oraz optymalne gospodarowanie i właściwe zagospodarowanie odpadów (recykling),
- edukację ekologiczną obywateli, skutkującą wzrostem ich świadomości ekologicznej, a w konsekwencji zwiększeniem odpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego⁴. Cele te są zaadresowane do wszystkich podmiotów, tj. władz publicznych wszystkich szczebli, wszystkich podmiotów gospodarczych (publicznych i prywatnych), organizacji społecznych i ogółu obywateli. Ich realizacja powinna

---

² Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju; Art. 74 ust. 1. Władze publiczne prowadzą politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom; Art. 74 ust. 2.

Ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych; Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska.

³ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001r. Nr 62 poz. 627 z póź. zm).

⁴ Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003r. Nr 80 poz. 717).

odbywać się drogą uzyskania wysokiego poziomu ochrony środowiska z zastosowaniem działań zapobiegawczych, pilnego naprawiania szkód u źródeł ich powstawania oraz ponoszenia kosztów zanieczyszczeń przez sprawcę (zasada „zanieczyszczający płaci”). Prawo Wspólnoty Europejskiej uznało zasadę „zrównoważonego rozwoju” jako podstawową zasadę warunkującą rozwój gospodarczy i społeczny oraz zagospodarowanie przestrzenne. Oparta na niej ochrona środowiska musi być uwzględniana we wszystkich sferach aktywności wspólnotowej i na wszystkich etapach działań na rzecz rozwoju, tj. planowania i realizacji oraz monitorowania i kontroli. Biorąc powyższe pod uwagę, władze Gminy Santok przy formułowaniu celów rozwoju i zadań realizacyjnych kierowały się KONSTYTUCYJNĄ ZASADĄ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU. Ta zasada będzie również podstawą działań realizacyjnych. Wdrażanie tej zasady musi dokonywać się przy respektowaniu realiów społecznych i ekonomicznych, w tym finansowych (zasobność budżetu). Stąd też w najbliższych latach zasadne staje się zlikwidowanie najbardziej palących problemów ekologicznych. Chodzi tu przede wszystkim o:

- znaczną poprawę stanu środowiska przyrodniczego (osiągnięcie norm ekologicznych obowiązujących w Unii Europejskiej),
- ochronę cennych walorów i zasobów środowiska przyrodniczego,
- zmiany procesów produkcyjnych, w tym w nowoczesne i bezpieczne ekologicznie technologie rolnictwie i przetwórstwie rolno - spożywczym,
- minimalizację zużycia surowców naturalnych i emisji zanieczyszczeń oraz recykling,
- rozwiązanie problemu oczyszczania ścieków komunalnych i składowania odpadów stałych, czyli o ekologizację procesów rozwojowych w Gminie Santok, tj. powszechne uwzględnianie uwarunkowań środowiska przyrodniczego w sterowaniu procesami rozwoju społeczno gospodarczego oraz zagospodarowaniu przestrzeni w stopniu społecznie, technicznie i ekonomicznie (możliwości sfinansowania przedsięwzięć proekologicznych) realistycznym.

Część III

Cele rozwoju Gminy Santok

1. Zasady formułowania celów rozwoju

Celowość, realność, systematyczność i otwartość na społeczność lokalną działań Władz Gminy Santok na rzecz tworzenia jak najlepszego środowiska życia i pracy dla jej mieszkańców składają się łącznie na wspólną cechę planowości podejmowanych działań. Dotyczy to zarówno działań o charakterze krótkookresowym (rocznym), średniookresowym (kadencyjnym), jak i długookresowym (perspektywicznym, obejmującym kilka następnych kadencji władz samorządowych). Z kolei, głównym warunkiem urzeczywistnienia sformułowanych celów rozwoju Gminy Santok jest zabezpieczenie odpowiednich środków organizacyjnych, kadrowych, technicznych i finansowych. Takie postępowanie jest zgodne z zasadą racjonalnego gospodarowania, a także jest podstawą do wdrażania w życie zasad: zrównoważonego rozwoju i partycypacji społecznej.

Formułowanie celów rozwoju Gminy Santok podporządkowano następującym generalnym zasadom:

- Cele wskazują strategiczne (główne) kierunki rozwoju Gminy - odpowiadają na pytania: co chcemy osiągnąć, do czego zmierzamy?,
- Cele wyznaczają zakres (ramy) strategicznych programów i projektów (zadań) realizacyjnych,
- Cele wpływają na koncentrację zasobów (przede wszystkim finansowych) na realizację określonego zestawu programów i projektów (zadań) realizacyjnych,
- Cele pomagają w monitorowaniu i kontroli realizacji zaplanowanych przedsięwzięć oraz ocenie osiągniętych efektów realizacyjnych.

Biorąc powyższe pod uwagę, sformułowano katalog celów rozwoju Gminy Santok, który składa się z:

- Generalnego celu kierunkowego (misji rozwoju), wyrażającego syntetyczną deklarację intencji Władz Gminy Santok, jaka stała u podstaw formułowania Strategii. Określa on zasadnicze kierunki jej dalszego rozwoju, czyli wskazuje „do czego będziemy zmierzać w przyszłości” lub „co będzie podstawą naszego długookresowego działania”. Umożliwia on skoncentrowanie wysiłków planistycznych i realizacyjnych na określonej wiązce celów i przedsięwzięć (zadań) realizacyjnych. Tak więc, generalny cel kierunkowy to zestaw względnie trwałych dążeń Władz Gminy Santok, na które powinny być przede wszystkim zorientowane działania realizacyjne.
- Celów strategicznych, będących konkretyzacją generalnego celu kierunkowego (misji rozwoju). Wskazują one priorytetowe obszary (dziedziny) zaspokajania zbiorowych potrzeb mieszkańców Gminy Santok.

2. Przesłanki formułowania celów rozwoju

Cele rozwoju Gminy Santok, sformułowane poniżej, wynikają z następujących podstawowych merytorycznych przesłanek:

PO PIERWSZE - wykorzystania szans rozwojowych, wynikających z faktu korzystnego położenia geograficznego Gminy w sąsiedztwie miasta Gorzowa Wielkopolskiego.

PO DRUGIE - wzmacniania oraz pełnego wykorzystania dla dalszego rozwoju Gminy obecnie występujących pozytywnych zjawisk, tendencji i procesów społeczno-gospodarczych, czyli jej silnych stron,

PO TRZECIE - konieczności eliminowania słabych stron Gminy, lub chociaż łagodzenia ich negatywnych skutków dla mieszkańców, gospodarki lokalnej i środowiska przyrodniczego w postaci zapóźnień, barier i ograniczeń rozwojowych, czyli likwidacji, bądź ograniczenia negatywnych skutków jej słabych stron,

PO CZWARTE - konieczności tworzenia warunków (podstaw) dla zaspokajania różnorodnych potrzeb społecznych i gospodarczych w przyszłości,

PO PIĄTE - konieczności systematycznej realizacji konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju Gminy oraz zasad: partycypacji społecznej i racjonalnego gospodarowania,

PO SZÓSTE - możliwości pozyskiwania środków finansowych z funduszy pomocowych Unii Europejskiej na współfinansowanie realizacji zadań inwestycyjnych Gminy, zwłaszcza w sferze infrastruktury technicznej, w tym służącej ochronie środowiska przyrodniczego. Występujące aktualnie słabe strony (dysproporcje rozwojowe) Gminy Santok wpływają negatywnie na warunki życia i pracy mieszkańców. Przyczyniają się one także do „ucieczki” ludzi w wieku produkcyjnym, zwłaszcza ludzi młodych i wykształconych do miast. Ograniczyć to zjawisko można przez tworzenie atrakcyjnych warunków zamieszkania i pracy na terenie Gminy.

Spotkania Wójta Gminy Santok z mieszkańcami poszczególnych sołectw pozwoliły odpowiedzieć na następujące pytania:

- jakie są najważniejsze problemy Gminy,
- w czym (w jakich dziedzinach) Gmina chce być atrakcyjna,
- dla kogo Gmina chce być atrakcyjna?
- w jakim kierunku ma się rozwijać Gmina.

Na podstawie zebranych opinii ustalono, że najważniejszymi kierunkami rozwoju Gminy Santok winny być:

- umacnianie poczucia więzi społecznych i tożsamości lokalnej, „lokalnego patriotyzmu”, oraz aktywizacji mieszkańców do działań prospołecznych,
- tworzenie jak najlepszych warunków dla dalszego rozwoju gospodarczego Gminy, w tym rolnictwa i przetwórstwa rolno - spożywczego, oraz wzrostu przedsiębiorczości jej mieszkańców,
- rozwój turystyki i agroturystyki jako podstawy do powstawania nowych pozarolniczych miejsc pracy i dodatkowych źródeł dochodów dla rolników stałe jakościowe zmiany w sferze usług społecznych (edukacja, ochrona zdrowia i pomoc, kultura, sport i rekreacja, bezpieczeństwo publiczne),
- likwidacja niedoborów w sferze infrastruktury technicznej służącej ochronie środowiska (wodociągi, kanalizacja sanitarna i oczyszczanie ścieków, gospodarka odpadami),
- zapewnienie sprawnych powiązań komunikacją drogową i publiczną Gminy z otoczeniem, a także zmodernizowany wewnętrzny układ drogowy wraz z urządzeniami zapewniającymi maksymalne bezpieczeństwo pieszych, rowerzystów i kierowców,
- harmonijne łączenie wymogów ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego z rozwojem społeczno - gospodarczym - realizacja zasady zrównoważonego rozwoju,
- zapewnienie jak najlepszego stanu finansów Gminy (budżetu) i proinwestycyjną politykę finansową - realizacja zasady racjonalnego gospodarowania,
- rozwój partnerskiej współpracy z zagranicznymi jednostkami samorządami terytorialnego, a także aktywnej współpracy z władzami powiatu gorzowskiego i poszczególnych gmin wchodzących w jego skład oraz władzami samorządowymi województwa lubuskiego przy rozwiązywaniu wspólnych problemów dla dobra i pomyślności mieszkańców Gminy,
- rozwój partnerskiej współpracy Władz Gminy Santok z mieszkańcami i ich reprezentantami oraz przedsiębiorcami funkcjonującymi na jej terenie przy rozwiązywaniu wspólnych problemów dla dobra i pomyślności mieszkańców – realizacja zasady partycypacji społecznej,
- stałe podwyższanie aktywności w promowaniu walorów i zasobów Gminy jako miejsca przyjaznego bezpiecznego do zamieszkania, inwestowania oraz spędzania

czasu wolnego. Przy formułowaniu celów rozwoju Gminy Santok uwzględniono także ustalenia zawarte w dokumentach strategicznych opracowanych na szczeblu krajowym i województwa lubuskiego oraz powiatu gorzowskiego (wymieniono je szczegółowo we Wprowadzeniu).

3. Generalny cel kierunkowy (misja rozwoju) i cele strategiczne

GENERALNY CEL KIERUNKOWY (MISJA ROZWOJU) GMINY SANTOK

GMIN SANTOK – ośrodek dynamicznego rozwoju gospodarczego w LUBUSKIM, atrakcyjne miejsce dla inwestycji gospodarczych i budownictwa indywidualnego, ze specjalistycznym rolnictwem, uwzględniającym produkcję żywności ekologicznej oraz atrakcyjnym ośrodkiem rekreacji i wypoczynku; historyczna kasztelania, miejsce komfortowego i bezpiecznego życia w przyjaznym środowisku.

Strategiczne cele rozwoju Gminy SANTOK:

Cel strategiczny nr 1

Rozwój infrastruktury technicznej, społecznej i kulturowej w tym służącej ochronie środowiska przyrodniczego

Cel strategiczny nr 2

Rozwój gospodarki lokalnej, w tym rolnictwa, zdrowej żywności i turystyki, agroturystyki, promocja przedsiębiorczości

Cel strategiczny nr 3

Rozwój usług społecznych oraz działania na rzecz integracji i kształtowania postaw prospołecznych mieszkańców

Sformułowany powyżej generalny cel kierunkowy (misja rozwoju), a także strategiczne cele rozwoju stanowią syntetyczną deklarację intencji Władz Gminy Santok, co do kierunków przyszłego jej rozwoju. Cele strategiczne są równorzędne względem siebie, stąd też ich uszeregowanie spełnia jedynie funkcję porządkującą. Wyznaczają one główne kierunki jej rozwoju.

Część IV

Programy działań operacyjnych Gminy Santok

1. Zasady formułowania

STRATEGICZNE PROGRAMY DZIAŁAŃ REALIZACYJNYCH zawierają zestaw planowanych (zamierzonych) przedsięwzięć, służących osiągnięciu strategicznych celów rozwoju Gminy Santok. Składają się one:

PO PIERWSZE - z celów operacyjnych, określających rodzaje działań, jakie powinny być podjęte i wykonane, aby zrealizować zdefiniowane cele strategiczne,

PO DRUGIE - każdy z celów operacyjnych zawiera zestaw kierunków działań (projektów realizacyjnych), które winny być podjęte i wykonane w ramach poszczególnych celów operacyjnych w horyzoncie 2020 roku - określają one sposoby osiągnięcia przyjętych celów, strategicznych.

Z punktu widzenia kompetencyjnego STRATEGICZNE PROGRAMY DZIAŁAŃ REALIZACYJNYCH obejmują cele operacyjne i kierunki działań (projekty realizacyjne), których wykonanie leży w kompetencjach: instytucji i organizacji rządowych, władz samorządowych województwa lubuskiego i powiatu gorzowskiego, Władz Gminy Santok, przedsiębiorców, mieszkańców i organizacji pozarządowych oraz instytucji i organizacji tzw. otoczenia biznesu. Tak więc, zapisy strategicznych programów działań realizacyjnych z punktu widzenia kompetencyjnego można podzielić na zadania własne, za wykonanie których są odpowiedzialne z mocy prawa Władze Gminy Santok oraz pozostałe zadania, za realizację których odpowiedzialne są inne podmioty decyzyjne (tzw. zadania obce). W przypadku zadań wykraczających poza ustawowe kompetencje Władz Gminy Santok ich rola będzie koncentrowała się

na: prowadzeniu działań inspirujących, stymulujących i wspierających realizację określonych zadań, współpracy przy realizacji określonych zadań ze stosownymi podmiotami decyzyjnymi, wpływaniu na stosowne podmioty decyzyjne i monitorowaniu ich, aby zrealizowały one zadania przypisane im z mocy prawa. Podstawą takiego podejścia do formułowania strategicznych programów działań realizacyjnych jest przekonanie, że Gminę Santok należy traktować jako wspólnotę samorządową, zamieszkującą określone terytorium, a nie zawężać jej pojęcia tylko do Władz i Urzędu Gminy oraz posiadanych przez nich - z mocy prawa - zakresu kompetencji. Stąd też, najważniejsze jest wskazanie najistotniejszych problemów społeczno - gospodarczych występujących na terenie Gminy Santok, wymagających skutecznego i efektywnego rozwiązywania, a nie „sztywne trzymanie się” ustawowych kompetencji.

Podstawową przesłanką stojącą u podstaw formułowania strategicznych programów działań realizacyjnych była konieczność podjęcia określonych działań wykonawczych, mających na celu rozwiązanie najważniejszych problemów (lub co najmniej złagodzenia ich negatywnych skutków) przed jakimi stoi obecnie cała społeczność Gminy Santok. Należy zaznaczyć, że podstawowym czynnikiem ograniczającym skalę rozwiązywania problemów społeczno - gospodarczych, występujących obecnie na terenie Gminy Santok jest niestety niedobór środków finansowych, zarówno w budżecie Gminy, jak i budżetu państwa, województwa lubuskiego i powiatu gorzowskiego w stosunku do występujących potrzeb. Ograniczone są także możliwości korzystania ze środków pomocowych Unii Europejskiej (wielkość środków finansowych przyznanych Polsce, a także wymagany jest również wkład własny).

Należy podkreślić, że zaprezentowane poniżej strategiczne programy działań realizacyjnych, zawierające cele operacyjne i kierunki działań (projekty realizacyjne) zostały zgłoszone przez: mieszkańców w trakcie spotkań z Wójtem Gminy Santok poszczególne komórki urzędu gminy i gminne jednostki organizacyjne.

2. Cele operacyjne i planowane zadania realizacyjne

Strategiczny program działań realizacyjnych:

Likwidacja niedoborów w sieciach i obiektach infrastruktury technicznej

Cel operacyjny:

Dostarczenie mieszkańcom wody pitnej o dobrych parametrach jakościowych

Kierunki działań:

- Modernizacja sieci wodociągowej (wymiana starych rur, szczególnie azbestowo – cementowych)
- Modernizacje ujęć wody (budowa nowych ujęć głębinowych, wyposażenie stacji w nowoczesne urządzenia uzdatniające, a tym samym zapewniające najwyższe jakościowo parametry wody pitnej)

Cel operacyjny:

Rozwiązanie problemu gospodarki ściekowej

Kierunki działań

- Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w północnej części Gminy, objętej Aglomeracją „Gorzów Wlkp.” realizowanej przez Gminę w ramach Związku Celowego Gmin MG-6
- Realizacja założeń zawartych w koncepcji Aglomeracji „Santok”, obejmującej południową część gminy; tj. budowa sieci kanalizacyjnej w: Lipkach Wielkich, Jastrzębniku i Goszczanowie (gmina Drezdenko); oraz budowę oczyszczalni w Lipkach Wielkich. Oczyszczalnia będzie umożliwiała przyjmowanie ścieków z miejscowości gdzie budowa kanalizacji jest nieuzasadniona ekonomicznie.
- Likwidacja istniejących biologicznych oczyszczalni ścieków, na bazie stawu trzciniowego, niespełniają bowiem obowiązujących norm i parametrów jakościowych oczyszczanych ścieków

Cel operacyjny:

Rozwiązanie problemu gospodarki odpadami stałymi

Kierunki działań

- Prowadzenie akcji edukacyjnej wśród mieszkańców Gminy na temat selektywnej zbiórki odpadów stałych i negatywnych konsekwencji dla środowiska przyrodniczego z niewłaściwego ich składowania.
- Upowszechnienie selektywnej zbiórki odpadów stałych - segregacja odpadów w miejscach gromadzenia i w wyznaczonych punktach na terenie Gminy. Likwidacja „dzikich” wysypisk śmieci.
- Współpraca z gminami sąsiednimi, władzami powiatu gorzowskiego, Związkiem Celowym Gmin MG-6 i województwa lubuskiego w zakresie gromadzenia, recyklingu, bezpiecznego utylizowania i składowania odpadów stałych.

- Opracowanie koncepcji gospodarki odpadami, organizacja systemu kontroli gospodarki odpadami

Cel operacyjny:

Zapewnienie mieszkańcom dostaw energii elektrycznej i gazu sieciowego (budowa sieci gazowej została na terenie gminy ukończona)

Kierunki działań

- Dalsza rozbudowa i modernizacja sieci energetycznej

Poprawa powiązań komunikacyjnych z otoczeniem oraz modernizacja wewnętrznego układu drogowego

Cel operacyjny:

Prowadzenie działań stymulujących i wspierających ponad gminne inwestycje transportowe

Kierunki działań

- Wspieranie działań na rzecz polepszenia powiązań transportowych Gminy z otoczeniem.

Cel operacyjny:

Poprawa standardu gminnego układu drogowego

Kierunki działań

- Budowa nowych i modernizacja istniejących dróg gminnych.
- Budowa i modernizacja urządzeń infrastrukturalnych zapewniających poprawę bezpieczeństwa ruchu samochodowego i pieszych - chodniki, oświetlenie uliczne, ścieżki rowerowe, sygnalizacja świetlna, przejścia dla pieszych,
- Stała modernizacja i podnoszenie standardu (klasy) dróg gminnych
- Współpraca z powiatem gorzowskim oraz sąsiednimi gminami celem realizacji wspólnych projektów poprawiających układ i standard dróg powiatowych.
- Tworzenie wspólnych z innymi gminami i władzami powiatu (regionalnych) wniosków o dofinansowanie budowy nowych i modernizacji istniejących dróg powiatowych ze środków UE

Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego

Cel operacyjny:

Systematyczne prowadzenie edukacji ekologicznej i promocji proekologicznego stylu życia wśród społeczności lokalnej

Kierunki działań

- Upowszechnianie rzetelnej wiedzy o stanie środowiska przyrodniczego Gminy, jego walorach, zasobach i głównych zagrożeniach.
- Kształtowanie proekologicznych postaw dorosłych mieszkańców Gminy w miejscu ich zamieszkania i wypoczynku.
- Systematyczna edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży w szkołach.
- Integracja społeczności lokalnej wokół programu poprawy stanu środowiska przyrodniczego oraz utworzenie lokalnego lobby na rzecz jego skutecznej realizacji.
- Promowanie i wspieranie proekologicznej gospodarki leśnej, nastawionej na wzmocnienie odporności biologicznej lasów oraz zwiększenie lesistości Gminy.

Cel operacyjny:

Pełna ochrona walorów i zasobów środowiska przyrodniczego

Kierunki działań

- Opracowanie systemu kontroli nabrzeży rzek na terenie gminy
- Ochrona cennych walorów i zasobów środowiska przyrodniczego występujących na terenie Gminy
- Wykorzystanie Związku Gmin Nadnoteckich oraz innych organizacji, stowarzyszeń i związków dla utrzymania czystości rzek i ich otoczenia oraz pełnego ich wykorzystania turystycznego.
- Rozwijanie stałej współpracy z sąsiednimi gminami, celu koordynacji działań na rzecz ochrony środowiska.
- Wspieranie działań na rzecz produkcji energii elektrycznej z zastosowaniem naturalnych i ekologicznych źródeł energii.
- Przystosowanie istniejących kotłowni do wykorzystania paliw ze źródeł odnawialnych (np. biomasa) lub zmiany sposobu ogrzewania na paliwa bardziej ekologiczne (np. gaz)
- Opracowanie Programu dotyczącego racjonalnego wykorzystania sieci kanałów, rowów melioracyjnych oraz

skutecznego utrzymania wałów przeciwpowodziowych. Współpraca z sąsiednimi Gminami w celu wywierania skuteczniejszego nacisku na właściciela w/w elementów, tj. Urząd Marszałkowski – Lubuski zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych, oraz egzekucji ich utrzymania i działań naprawczych nałożonych na nich prawem.

Wspieranie rozwoju aktywności gospodarczej

Cel operacyjny:

Organizacyjne i finansowe wsparcie rozwoju przedsiębiorczości

Kierunki działań

- Wspomaganie przedsiębiorczości poprzez współdziałanie Władz Gminy z agencjami i fundacjami rozwoju lokalnego oraz lokalnymi przedsiębiorcami.
- Realizacja projektów unijnych na Promocje Przedsiębiorczości w Gminie
- Stworzenie Ośrodka Doradztwa Zawodowego
- Utworzenie santockiego Stowarzyszenia Rozwoju Gospodarczego
- Wpieranie działań na rzecz tworzenia pozarolniczych miejsc pracy, zwłaszcza dla absolwentów szkół oraz podnoszenia kwalifikacji zawodowych mieszkańców.
- Opracowanie brakujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i skuteczne egzekwowanie ich ustaleń.
- Wspieranie tworzenia gospodarstw agroturystycznych.
- Wspieranie przestawienia się gospodarstw rolnych na produkcję metodami ekologicznymi, tzw. rolnictwo ekologiczne.
- Wykorzystanie walorów historycznych i przyrodniczych Gminy dla aktywizacji funkcji turystyczno - rekreacyjnej.
- Stała konserwacja i modernizacja urządzeń wodnych służących meliorowaniu gruntów.
- Uzbrojenie terenów pod nową działalność gospodarczą.

Cel operacyjny:

Rozwój turystyki

Kierunki działań

- Budowa przystani dla jednostek pływających w km 225,550 rzeki Noteci, w miejscowości Santok
- Zorganizowanie cyklu szkoleń dla rolników zainteresowanych prowadzeniem gospodarstw agroturystycznych.
- Wspieranie rozwoju bazy noclegowej i gastronomicznej w Gminie.
- Utworzenie szlaków turystycznych oraz wytyczenie i budowa nowych ścieżek rowerowych.
- Właściwe oznakowanie miejsc atrakcyjnych turystycznie.
- Organizacyjne i finansowe wsparcie ochrony obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie Gminy.
- Utworzenie Gminnego Punktu Informacji dla turystów.
- Opracowanie planu zabudowy rekreacyjnej/letniskowej, uzbrojenie terenów pod tego typu zabudowę zgodnie z wymogami ochrony środowiska przyrodniczego.

Cel operacyjny:

Promocja Gminy

Kierunki działań

- Opracowanie i realizacja kompleksowego programu promocji Gminy, skierowanego do potencjalnych mieszkańców, przedsiębiorców i turystów.
- Utworzenie banku danych o nieruchomościach przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową, produkcyjną i usługową.
- Tworzenie gminnego zasobu gruntów na cele inwestycyjne. Sukcesywne ich przygotowywanie do zorganizowanej działalności inwestycyjnej (scalanie i podział na działki, budowa podstawowej sieciowej infrastruktury technicznej i dróg).
- Stworzenie kalendarza cyklicznych imprez lokalnych i organizacja imprez kulturalnych, sportowych i turystycznych umożliwiających napływ turystów i integrację mieszkańców - np. Dni Gminy Santok czy Międzynarodowy Złot Wodniaków Euroregionu (PEV) „Pro Europa Viadrina”
- Współpraca partnerska z innymi Gminami z poza granic kraju

Zapewnienie jak najlepszego standardu świadczonych usług społecznych

Cel operacyjny:

Poprawa warunków i jakości nauczania w gminnych placówkach oświatowych

Kierunki działań

- Stałe doskonalenie programów nauczania w szkołach gminnych oraz podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez kadre pedagogiczną.
- Doposażenie gminnych placówek oświatowych w nowoczesne pomoce dydaktyczne.
- Wsparcie dla edukacji pozaszkolnej dzieci i młodzieży szczególnie uzdolnionej
- Realizacja Projektów Unijnych przez szkoły w Gminie w celu wyrównywania szans uczniów z obszarów wiejskich,

Cel operacyjny:

Poprawa warunków upowszechniania kultury

Kierunki działań:

- Wspieranie wszelkich form działalności kulturalnej mieszkańców, stowarzyszeń i zespołów.
- Dalsza modernizacja oraz doposażenie w sprzęt istniejących sal wiejskich
- Kontynuacja badań archeologicznych na terenie historycznego grodziska w Santoku
- Stała współpraca z Muzeum Lubuskim im. Jana Dekerta, tworzenie nowych wystaw i ekspozycji w Muzeum Grodu Santok
- Budowa repliki grodziska Santockiego
- Organizowanie cyklicznych konferencji i sympozjów, które będą prezentować i upowszechniać barwną przeszłość Ziemi Santockiej w regionie oraz poza granicami kraju.

Cel operacyjny:

Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego

Kierunki działań:

- Stała ścisła współpraca z Policją w zakresie poprawy bezpieczeństwa na terenie Gminy.
- Wspomaganie działań prewencyjnych Policji poprzez m.in. doposażenie i zakupy inwestycyjne.
- Opracowanie Gminnego Programu Bezpieczeństwa Publicznego

- Stały, wraz z Policją, monitoring stanu bezpieczeństwa publicznego
- Opracowanie harmonogramu doposażenia jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w najwyższy jakościowo podstawowy i specjalistyczny sprzęt; służący ochronie mienia, zdrowia, życia ludzkiego i ochronie środowiska. Poprawa systemów alarmowania i łączności.
- Współpraca jednostek OSP z jednostkami z terenu innych Gmin oraz z Państwową Strażą Pożarną zakresie szkoleń.
- Pozyskiwanie środków ze źródeł zewnętrznych na doposażenie i funkcjonowanie jednostek OSP.

Cel operacyjny:

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Kierunki działań

- Rozszerzenie zakresu i osób objętych pomocą społeczną w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych.
- Tworzenie systemu pomocy sąsiedzkiej dla osób potrzebujących oraz wolontariatu wspomagającego te działania.
- Likwidacja ostatnich barier architektonicznych w obiektach Użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych.

Cel operacyjny:

Rozbudowa infrastruktury sportowo - rekreacyjnej

Kierunki działań

- Rozbudowa i modernizacja zaplecza sportowego w szkołach
- Budowa nowych i modernizacja istniejących boisk sportowych wraz z zapleczem
- Budowa kompleksu sportowo-rekreacyjnego.

Zapewnienie sprawnej i profesjonalnej obsługi interesantów przez administrację samorządową

Cel operacyjny:

Poprawa warunków lokalowych Urzędu Gminy i poprawa jakości pracy administracji samorządowej

Kierunki działań

- Dostosowanie struktur organizacyjnych Urzędu Gminy do zasad i wymogów zarządzania strategicznego
- Zakupy inwestycyjne Urzędu Gminy, w tym stała modernizacja sprzętu i oprogramowania komputerowego.
- Stworzenie gminnych punktów dostępu do Internetu (e-społeczeństwo)
- Nawiązywanie partnerskiej współpracy z zagranicznymi gminami.

Część V

Spójność celów rozwoju Gminy Santok z zapisami dokumentów strategicznych szczebla krajowego i województwa lubuskiego na lata 2007-2013

Z dniem wejścia Polski do Unii Europejskiej sektor publiczny, w tym jednostki samorządu terytorialnego ma możliwość pełnego korzystania z funduszy pomocowych Unii Europejskiej. Podstawowym ich zadaniem jest wspieranie restrukturyzacji i modernizacji gospodarek krajów Unii Europejskiej. Fundusze kierowane są do tych sektorów gospodarki i regionów, które bez pomocy finansowej nie są w stanie dorównać do średniego poziomu ekonomicznego w Unii Europejskiej. Do pozyskania dofinansowania w ramach pomocy z funduszy Unii Europejskiej w latach 2007-2013 konieczne jest przygotowanie odpowiedniej dokumentacji. Jej zawartość będzie zależna od rodzaju projektu inwestycyjnego oraz funduszu, z którego będzie on współfinansowany. W każdym z przypadków musi zawierać ona wniosek (przygotowany w oparciu o ujednolicone formularze) oraz w zależności od programu - studium wykonalności projektu (inwestycji) i raport o oddziaływaniu na środowisko. Dokumenty te będą następnie składane w odpowiedniej jednostce zarządzającej lub pośredniczącej w zależności od wybranego programu.

Jednak warunkiem wstępnym ubiegania się o dofinansowanie inwestycji gminnych przewidzianych do realizacji przez władze polskich gmin, w tym Gminy Santok z funduszy pomocowych Unii Europejskiej jest zapewnienie spójności celów jej rozwoju i zadań realizacyjnych z zapisami zawartymi w dokumentach strategicznych rządu RP i województwa lubuskiego na lata 2007-2013. Spójność tę prezentuje poniższe zestawienie:

<p>Gmina Santok Cel strategiczny: rozwój infrastruktury technicznej, społecznej w tym służącej ochronie środowiska przyrodniczego</p>
<p>STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2007-2015:   Priorytet 2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej.   Priorytet 5. Rozwój obszarów wiejskich.</p>
<p>NARODOWE STRATEGICZNE RAMY ODNIESIENIA 2007-2013 NA RZECZ WZROSTU I ZATRUDNIENIA (NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI):   Cel horyzontalny 3: Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski.   Cel horyzontalny 6: Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.</p>
<p>PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2007-2013:   Cel: Poprawa stanu środowiska naturalnego i terenów wiejskich przez wspieranie gospodarki gruntami.   Oś 2 (priorytetowy kierunek wsparcia obszarów wiejskich UE): Poprawa stanu środowiska naturalnego i obszarów wiejskich.</p>
<p>LUBUSKI REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY 2007-2013:   Priorytet I. Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu.   Priorytet III. Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego</p>
<p>Gmina Santok Cel strategiczny: Rozwój gospodarki lokalnej, w tym rolnictwa, zdrowej żywności, turystyki, agroturystyki i promocja przedsiębiorczości</p>
<p>STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2007-2015:   Priorytet 1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki.   Priorytet 3. Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości.   Priorytet 5. Rozwój obszarów wiejskich - Obszary działań: Różnicowanie działalności gospodarczej, Rozwój przedsiębiorczości, Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej obszarów wiejskich, Wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych.</p>
<p>NARODOWE STRATEGICZNE RAMY ODNIESIENIA 2007-2013 NA RZECZ WZROSTU I ZATRUDNIENIA (NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI):   Cel horyzontalny 6: Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.</p>

<p>PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2007-2013:   Cel: Poprawa konkurencyjności rolnictwa i leśnictwa przez wspieranie restrukturyzacji, rozwoju i innowacji.   Oś 1 (priorytetowy kierunek wsparcia obszarów wiejskich UE): Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego.   Cel: Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz popieranie różnicowania działalności gospodarczej.   Oś 3 (priorytetowy kierunek wsparcia obszarów wiejskich UE): Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej. Wsparcie dla mikroprzedsiębiorstw na obszarach wiejskich.</p>
<p>LUBUSKI REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY 2007-2013:   Priorytet II. Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego   Priorytet V Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej</p>
<p>Gmina Santok Cel strategiczny: rozwój usług społecznych oraz działania na rzecz integracji i kształtowania postaw prospołecznych mieszkańców</p>
<p>STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2007-2015:   Priorytet 2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej.   Priorytet 4. Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa.   Priorytet 5. Rozwój obszarów wiejskich - Obszary działań: Rozwój i poprawa infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich, Wzrost jakości kapitału ludzkiego oraz aktywizacja zawodowa mieszkańców wsi.</p>
<p>PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2007-2013:   Cel: Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz popieranie różnicowania działalności gospodarczej.   Oś 3 (priorytetowy kierunek wsparcia obszarów wiejskich UE): Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki.   Oś 4 (priorytetowy kierunek wsparcia obszarów wiejskich UE): LEADER – aktywizacja społeczności wiejskiej poprzez włączenie partnerów społecznych i gospodarczych do planowania i wdrażania lokalnych inicjatyw (realizowane jest to przez Lokalne Grupy Działania).</p>
<p>LUBUSKI REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY 2007-2013:   Priorytet IV. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej   Priorytet I. Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu</p>

Podsumowując należy stwierdzić, że zapisy celów rozwoju (strategicznym i operacyjnym) oraz kierunków działań (projektów realizacyjnych) Gminy Santok są kompatybilne z zapisami wyżej wymienionych dokumentów strategicznych. Stanowi to wstępną merytoryczną podstawę do ubiegania się o środki pomocowe Unii Europejskiej na współfinansowanie zadań gminnych. Stanowi to również podstawę

do nawiązywania i rozwoju współpracy w władzami samorządowymi województwa lubuskiego, powiatu gorzowskiego i poszczególnych gmin, wchodzących w jego skład przy rozwiązywaniu wspólnych problemów.

Część VI

Monitoring, kontrola i ocena efektów realizacji ustaleń strategicznych

Dla skutecznej i efektywnej realizacji ustaleń STRATEGII ROZWOJU SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO GMINY SANTOK DO 2015 ROKU niezbędne jest stworzenie systemu stałego monitorowania, kontroli i oceny efektów realizacji jej ustaleń (celów i kierunków działania). Jednocześnie system ten może być wykorzystywany do ciągłego śledzenia zdarzeń, tendencji i procesów zachodzących w otoczeniu Gminy, jak wewnątrz niej, które mogą wywierać pozytywny lub negatywny wpływ na osiągnięcie przyjętych celów rozwoju. Generalnie rzecz biorąc, systemy monitoringu i kontroli służą do wykrywania:

- istniejących, bądź możliwych tendencji i zdarzeń powodujących zakłócenia w wykonywaniu decyzji wynikających z przyjętych ustaleń STRATEGII,
- negatywnych konsekwencji tychże decyzji dla poziomu życia mieszkańców i funkcjonowania podmiotów gospodarczych oraz stanu środowiska przyrodniczego,
- odchyłeń realizacyjnych od założonych celów rozwoju Gminy. Monitoring i kontrola realizacji ustaleń STRATEGII służy więc rozwiązywaniu problemów, gdyż nastawione są one na ich wykrywanie oraz zapobieganie ich skutkom. Pozwala to na zwiększenie zdolności Władz Gminy Santok do szybkiej i skutecznej reakcji na zmiany zachodzące zarówno w otoczeniu, jak i wewnątrz niej.

Monitoring i kontrola realizacji

Jest to proces, który ma na celu systematyczne analizowanie stanu zaawansowania realizacji poszczególnych kierunków działań i ich zgodności ze sformułowanymi celami. Jego istotą jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało, a co nie zostało zrobione, określenie przyczyn tego stanu rzeczy, a także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładane cele. Innymi słowy, istotą procesu monitoringu i kontroli jest stwierdzenie, czy wynik naszego działania (efekt końcowy) jest zgodny z zamierzeniami (cele i kierunki działania) oraz czy wszystkie czynności i środki zastosowane w działaniu były potrzebne do osiągnięcia zamierzonego stanu.

Monitoring prowadzony będzie w zakresie rzeczowym i finansowym.

MONITORING

RZECZOWY obejmować będzie skwantyfikowane dane obrazujące postęp w realizacji zapisanych w STRATEGII zadań oraz umożliwiać będzie oceny ich wykonania w odniesieniu do celów rozwoju. Będzie się on posługiwał się dwoma rodzajami wskaźników, a mianowicie:

WSKAŹNIKAMI PRODUKTU (dostarczają informacji o dobrach lub usługach wytworzonych w wyniku realizacji zadań) - opisują one rzeczy materialne lub usługi powstałe bezpośrednio w wyniku realizacji zadań, np. długość zmodernizowanych dróg, liczba wybudowanych miejsc parkingowych,

WSKAŹNIKAMI REZULTATU (dostarczają informacji o zmianach jakie nastąpiły w wyniku realizacji zadań) - opisują one bezpośrednie i natychmiastowe efekty (korzyści) wynikające z realizacji zadań, np. liczba gospodarstw domowych podłączonych do sieci wodociągowej.

Natomiast MONITORING FINANSOWY obejmować będzie ocenę racjonalności i sprawności wydatkowania środków finansowych (własnych i zewnętrznych) na realizację ustaleń zawartych w STRATEGII.

Monitoring i kontrola realizacji ustaleń STRATEGII ROZWOJU SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO GMINY SANTOK DO 2015 ROKU będzie obejmowała w szczególności:

- zbieranie i interpretowanie (oceny) danych opisujących postęp i efekty realizowanych kierunków działań (projektów realizacyjnych),
- bieżący nadzór, kontrolę i ocenę realizacji poszczególnych kierunków działań,
- wczesne diagnozowanie trudności mogących mieć niekorzystny wpływ na realizowane kierunki działań, zwłaszcza na ich terminowość i ostateczne koszty realizacji,
- korygowanie i modyfikowanie planowanych kierunków działań, jeśli nie ma szans i możliwości ich wykonania,
- weryfikację zgodności założonych planów finansowych z faktyczną ich realizacją,
- weryfikację zgodności uzyskiwanych efektów z założonymi celami,
- ocenę efektywności wykorzystania środków finansowych pozostających w dyspozycji Budżetu Gminy i aktualizację prognoz finansowych,
- aktualizację i uzupełnianie zapisów STRATEGII, w zależności od pojawiających się zewnętrznych i wewnętrznych merytorycznych przyczyn,

- sporządzanie przez Wójta Gminy raportu z realizacji ustaleń STRATEGII (raz w roku) i jego przekazywanie do Rady Gminy, a także upowszechnianie wśród mieszkańców.

Monitoring i kontrola realizacji ustaleń Strategii mają, więc za zadanie szybko wykrywać tendencje i zdarzenia mogące mieć negatywny wpływ na skalę i tempo realizacji, zapisanych w STRATEGII, celów rozwoju i planowanych zadań realizacyjnych.

Ocena efektów realizacji

Ocena efektów realizacji ustaleń STRATEGII umożliwia - poprzez odpowiednio dobrany system mierników – badać rezultaty (postępy) w zaspokojeniu zbiorowych potrzeb mieszkańców Gminy. Będzie ona prowadzona w dwóch aspektach:

- bieżąca (on-going) - ocenie tej będą podlegać poszczególne przedsięwzięcia w trakcie ich realizacji,

- ex-post - ocenie tej będą podlegać poszczególne przedsięwzięcia po ich zakończeniu.

Przy ocenie efektów realizacji ustaleń STRATEGII należy uwzględnić następujące trzy kryteria:

- skuteczności, co pozwala określić, czy i na ile cele zapisane w STRATEGII zostały osiągnięte,

- efektywności, co pozwala porównać zasoby zaangażowane przy realizacji danego przedsięwzięcia z rzeczywistymi osiągnięciami - jest to stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów,

- korzystności, co pozwala ocenić faktyczne efekty z realizacji danego przedsięwzięcia - jest to ocena „salda” skutków pozytywnych i negatywnych powstałych w wyniku jego realizacji.

Ocena efektów zdefiniuje również czynniki, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia we wdrażaniu poszczególnych przedsięwzięć, a także określi rekomendacje i proponowane zmiany w zapisach STRATEGII. Szczególną uwagę należy zwrócić na sposób rozpowszechniania wyników tej oceny tak, aby dotarły one do jak najszerszego grona mieszkańców Gminy i zlokalizowanych na jej terenie podmiotów gospodarczych oraz innych zainteresowanych podmiotów.